

Vergaderjaar 2001–2002

21 501-14

Energieraad

Nr. 52

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 20 november 2001

De vaste commissie voor Economische Zaken¹ heeft over het Groenboek van de Europese Commissie «Op weg naar een Europese strategie voor een continue energievoorziening»² de navolgende vragen ter beantwoording aan de regering voorgelegd. Deze vragen alsmede de daarop op 18 september 2001 gegeven antwoorden, zijn hieronder afgedrukt.

De voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken,
Biesheuvel

De griffier voor deze lijst,
Sjerp

¹ Samenstelling:

Leden: Blaauw (VVD), Biesheuvel (CDA), voorzitter, Witteveen-Hevinga (PvdA), Leers (CDA), Voûte-Droste (VVD), ondervoorzitter, Rabbae (GroenLinks), Hessing (VVD), Giskes (D66), Marijnissen (SP), Crone (PvdA), Van Dijke (ChristenUnie), M. B. Vos (GroenLinks), Van Walsem (D66), Hofstra (VVD), Wagemakers (CDA), Stroeken (CDA), Van den Akker (CDA), Geluk (VVD), Ravestein (D66), Verburg (CDA), Blok (VVD), Hindriks (PvdA), Dijsselbloem (PvdA), Bolhuis (PvdA) en Horn (PvdA).
Plv. leden: Snijder-Hazelhoff (VVD), Atsma (CDA), Molenaar (PvdA), Wijn (CDA), Klein Molekamp (VVD), Vendrik (GroenLinks), De Swart (VVD), Van den Berg (SGP), Poppe (SP), Kuijper (PvdA), Van Middelkoop (ChristenUnie), Van der Steenhoven (GroenLinks), Schimmel (D66), Van Baalen (VVD), Herbrugh (PvdA), Van der Hoeven (CDA), De Haan (CDA), Van Beek (VVD), Bakker (D66), Schreijer-Pierik (CDA), Udo (VVD), Hamer (PvdA), Koenders (PvdA), Schoenmakers (PvdA) en Smits (PvdA).

² Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

1

Wil de regering bespoedigen dat het Groenboek zo spoedig mogelijk onderwerp van bespreking wordt in de Europese Raad van Milieu-ministers? (blz. 0)

Het Groenboek gaat over de *energie*voorziening van de EU en wordt dan ook in de eerste plaats besproken in de Energieraad. Dat wil niet zeggen dat er niet naar het milieu gekeken wordt. Aangezien de vele voorstellen ook gevolgen hebben voor het milieu, vindt bij de voorbereiding van het Nederlands standpunt vanzelfsprekend afstemming plaats tussen mijn departement en dat van VROM. Het voorzitterschap van de Unie beslist wanneer het nodig is om de resultaten van de discussie in de Energieraad mede te delen in de Milieuraad. Dat geldt ook voor de Transportraad en de Ecofin.

2

Hoe denkt de Nederlandse regering bij het beperken van de genoemde risico's de milieuafwegingen enerzijds en voorzieningszekerheid anderzijds met elkaar in overeenstemming te brengen? Vereist samenwerking tussen de Europese Unie en de OPEC-landen niet een veel hogere prioriteit? (blz. 0)

In de discussie in Brussel hamer ik telkens op de relatie voorzieningszekerheid – milieu. Geen van beide vraagstukken moet bij voorbaat boven de ander gesteld worden. Beleid dat beide doelen dient heeft uiteraard de voorkeur. Zo heb ik al vaak gesteld dat een krachtige stimulering van besparing en duurzame energie niet mag ontbreken bij de beleidsvoorstellen. Dat is immers goed voor klimaat én voorzieningszekerheid. Zo ben ik tegen subsidie van Duitse kolen uit hoofde van voorzieningszekerheid.

Dialogoog met olieproducerende landen heeft al een hoge prioriteit. Zo ben ik afgelopen jaar met Commissaris de Pallacio naar de bijeenkomst in Ryadh geweest, die in 2002 een vervolg krijgt in Japan. Daarnaast werkt de EU aan goede contacten met naburige gasproducenten. Een voorbeeld daarvan is het «Prodi-initiatief», ofwel het energiepartnerschap met Rusland. Deze initiatieven behoeven geen tegenstelling te vertonen met het belang van het milieu. Eén van de hoofdthema's van het partnerschap is efficiency en milieu, hoewel dit niet noodzakelijkerwijs leidt tot Russische milieu-investeringen.

3

De vraag is of de inzet ten aanzien van de aangekondigde maatregelen, met name op fiscaal gebied, wel voldoende is? (blz. 0)

Het Groenboek geeft de hoofdlijnen van voorgesteld beleid aan. Precieze invulling daarvan volgt nog, zodra de lidstaten het eens kunnen worden over deze hoofdlijnen. Dat is met name voor fiscale aangelegenheden nog niet zo gemakkelijk, wat blijkt uit de jarenlange discussie over harmonisatie van energiebelastingen.

4 en 144

In het Groenboek ontbreekt een schets van de relatie tussen de voorgestelde maatregelen en de effecten 2030. Ook is er geen van kosten-batenanalyses opgenomen om alternatieven tegen elkaar te kunnen afwegen. Wat moet er precies tegen welke kosten bereikt zijn in 2030? (blz. 0)

Kunnen de verwachte effecten van het pakket aan voorgestelde maatregelen met betrekking tot zowel de vraag als de aanbodafhankelijke zijde worden gekwantificeerd richting 2030? Kan een zelfde schets worden

gegeven indien de huidige 35% van de met kernenergie opgewekte elektriciteit in 2030 zou worden vervangen door duurzame bronnen? Wat zal de verwachte CO₂-uitstoot zijn en de externe energieafhankelijkheid? Kan tevens inzicht worden gegeven in de kosten en baten van de «Prioriteiten voor morgen»? (blz. 78 t/m 85)

Het Groenboek schetst de situatie van de energievoorziening van Europa in 2030, wanneer er geen aanvullend beleid gevoerd zou gaan worden. Daarnaast reikt het hoofdlijnen van beleid aan om deze situatie te verbeteren. Precieze invulling daarvan en schattingen van de effecten ervan volgen waar mogelijk nog, zodra de lidstaten het eens kunnen worden over deze hoofdlijnen. Bij sommige voorstellen (bv producenten/consumentendialoog) zal echter een kwantitatieve kosten-batenafweging niet te geven zijn.

5

Hoewel hernieuwbare energiebronnen in het Groenboek relatief veel aandacht krijgen, moet toch worden vastgesteld dat de functie daarvan meer ten dienste staat van de diversificatiebenadering dan dat het als een autonoom na te streven beleid wordt gekwalificeerd vanwege natuur- en milieuproblemen. Is een grotere en creatievere inzet mogelijk en noodzakelijk, waaronder onderlinge samenwerking? (blz. 0)

Het Groenboek gaat in eerste instantie over voorzieningszekerheid. Daarom heeft duurzame energie er een belangrijke rol in gekregen als inheemse bron en ten behoeve van diversificatie. Dat neemt niet weg dat ook het milieu heeft baat bij een groter aandeel duurzame energie. De Richtlijn duurzame energie, die ook bescherming van milieu en duurzame ontwikkeling als eerste overweging heeft, legt daarom lidstaten ambitieuze doelstellingen op. Met grote inzet proberen lidstaten deze doelstellingen te halen. Een voorbeeld van onderlinge samenwerking zijn de verhandelbare groencertificaten.

6

Wanneer in het Groenboek wordt gesproken over de eindigheid van energiebronnen, wordt dan bedoeld op de technische of de economische uitputting van reserves? (blz. 0)

De eindigheid van energiebronnen wordt uiteindelijk bepaald door de beschikbare technieken om de energiebron te exploiteren. Daarnaast zullen altijd de economische omstandigheden bepalen of een energiebron ook feitelijk geëxploiteerd wordt en in welk tempo dit geschiedt. Bij een voldoende hoog prijsniveau boven de winningskosten zal de productie toenemen en de eindigheid dus afnemen. In het Groenboek is uitgegaan van huidige winningstechnieken en de huidige voorzienbare economische omstandigheden

7

Het Groenboek lijkt gebaseerd op één toekomstscenario. Waarom is niet, net als in de Nederlandse energieverkenning LTVE «Energie en Samenleving 2050», gekozen voor meerdere invalshoeken? (blz. 0)

De Commissie heeft inderdaad geen verschillende scenario's gemaakt. Het Groenboek schetst de situatie van de energievoorziening van Europa in 2030, wanneer er geen aanvullend beleid gevoerd zou gaan worden. Dit is een keuze van de Commissie geweest.

8

Hoe verhoudt het Groenboek zich tot het subsidiariteitsbeginsel? Is het de bedoeling dat er één Europees Energiebeleid tot stand moet komen? (blz. 0)

Zoals aangegeven in mijn brief dd 21 mei heb ik al in het debat ingebracht dat de creatie van één energiemarkt weliswaar vraagt om een Europese aanpak, maar dat ten aanzien van de afzonderlijke maatregelen subsidiariteit en proportionaliteit uitgangspunten dienen te zijn. Een Europese aanpak betekent namelijk niet dat er één in iedere lidstaat identiek energiebeleid zou moeten komen. Het Groenboek is wat dit betreft niet altijd even duidelijk. De Nederlandse regering dringt daarom in het debat ook aan op duidelijkheid hierover. Wel zullen de maatregelen moeten passen in een gezamenlijk gedragen visie op Europese voorzieningszekerheid.

9

Wat is de stand van zaken van de uitvoering van de motie 26 463 nr. 84? (blz. 0)

Informatie over resultaten met evaluatie Gas- en Elektriciteitswet wordt in 2002 naar Tweede Kamer gestuurd.

10 en 11

Is de regering bereid om via de Europese Unie sanctiemaatregelen te bepleiten tegen de Verenigde Staten nu men geen uitvoering wil geven aan het Kyoto-verdrag? (blz. 0)

Hoe gaat de regering een sanctiebeleid tegen de VS bevorderen nu een oneerlijke concurrentie zal gaan ontstaan tussen de Verenigde Staten en de Europese Unie vanwege het niet willen nakomen van Kyoto door de Verenigde Staten? (blz. 0)

In de klimaatonderhandelingen streeft Nederland naar een resultaat dat te zijner tijd ook acceptabel zou kunnen zijn voor de VS. Gezien de stand van zaken in het internationaal klimaatoverleg acht de regering het niet aan de orde om maatregelen tegen de VS in overweging te nemen.

12

Zie 146.

13

Deelt de regering de stellingname dat renderende sectoren de ontwikkeling zouden kunnen bekostigen van duurzame energiebronnen? Welke conclusies trekt de regering voor wat betreft de Nederlandse situatie hieruit? Moet uit deze opmerking van de Europese Commissie worden geconcludeerd dat de inspanningen voor de ontwikkeling en toepassing van duurzame energiebronnen fors verhoogd moeten worden? Kan het antwoord worden toegelicht? (blz. 5 en blz. 82)

In Nederland is het op dit moment zo dat fossiele energie belast wordt, en duurzame energie niet. Met de opbrengst van de REB (regulerende energiebelasting, ook wel ecotax genoemd) wordt het aanbod van duurzame energie gestimuleerd. Via de REB betaalt dus iedereen mee aan de ontwikkeling van duurzame energie. Daarnaast is er algemeen onderzoeksbudget beschikbaar voor onderzoek naar en ontwikkeling van duurzame energietechnologie. Uit de opmerking, waarnaar verwezen wordt, concludeer ik voortsnog niet dat de inspanningen voor ontwikkeling en toepassing van duurzame energiebronnen fors verhoogd moeten worden. De opmerkingen betreffen alleen de wijze van financiering.

14
Zie 16.

15
Zie 127 + 128

16 en 14

Op welke wijze stimuleert de regering de discussie met de burgers over de toekomstige energievoorziening in de Europese Unie en de rol van Nederland daarin? Kan de regering dit antwoord grondig toelichten? (blz.5)

De Europese Commissie stelt voor gedurende 2001 een discussie op gang te brengen over fundamentele vraagstukken die licht kunnen werpen op de te maken energiekeuzen. Hoe ziet de verdere planning van de Commissie eruit? Op welk tijdstip zal de Commissie met concrete voorstellen komen? Op welke wijze stimuleert de Europese Commissie de bedoelde discussie in de richting van de burgers van de lidstaten gedurende 2001 en daarna? (blz.5)

Het gehele jaar 2001 zal de discussie over dit Groenboek nog duren. Het is de bedoeling dat er overeenstemming bereikt wordt over hoofdlijnen van het gemeenschappelijke voorzieningszekerheidsbeleid op de Energieraad van december 2001. Deze legt de Commissie vervolgens vast in bijvoorbeeld een Witboek. Daarna volgt precieze uitwerking per hoofdlijn. De Commissie communiceert voornamelijk via het internet. Op de EU-site bevindt zich een uitgebreide discussieforum over het Groenboek: http://www.europa.eu.int/comm/energytransport/nl/lpi_lv_nl1.html De Commissie organiseert in het najaar workshops voor experts over specifieke thema's van het Groenboek. Daarnaast houdt de Commissie lezingen, bijvoorbeeld in Den Haag tijdens een workshop over het Groenboek, georganiseerd door het Ministerie van Economische Zaken. Hiervoor waren diverse belanghebbende partijen uitgenodigd uit het energiebedrijfsleven, onderzoeksinstituten en de milieubeweging. Deze partijen zullen de formele Nederlandse reactie op het Groenboek ook ontvangen.

17

Het Groenboek roept op tot een mentaliteitsverandering bij verbruikers van energie en wijst op de mogelijkheid van fiscale instrumenten om een beheerster en milieuvriendelijker verbruik te bevorderen. Is de mogelijkheid van een ecotax voor grootverbruikers in transport en industrie meer in het zicht gekomen? In hoeverre kunnen energiebesparing en diversifiëring van niet-vervuilende energiebronnen een stijging van bijvoorbeeld de CO₂-emissies voorkomen? Kan hiermee de koppeling economische groei met groeiende milieubelasting worden losgelaten? (blz. 12)

De mogelijkheden voor verbreding van de regulerende energiebelasting (REB, ook wel ecotax genoemd) zijn onderzocht door de werkgroep «Vergroening van het fiscale stelsel II». De werkgroep is niet tot een unaniem advies gekomen over een verbreding van de REB naar grootverbruikers.

Uiteraard kan energiebesparing en het overstappen op duurzame energie tot een vermindering van de CO₂-emissies leiden, aangezien er minder fossiele energiedragers gebruikt worden. Niet voor niets pleit ik voor Europese harmonisatie van energiebelastingen. De REB is één van de manieren om energiebesparing en duurzame energie te bevorderen. Het fiscale instrumentarium is echter niet de enige mogelijke route. Voor de industrie zijn bijvoorbeeld het covenant benchmarking energie-efficiency en de meerjarenafspraken (MJA's) afgesloten. Al deze instrumenten

moeten uiteindelijk inderdaad een ontkoppeling mogelijk maken tussen economische groei en milieuvervuiling.

18

In het Groenboek wordt geconstateerd dat in het verleden de lidstaten van de Europese Unie niet de grondslagen hebben willen leggen voor een gemeenschappelijk energieverbruik. Welke activiteiten pleegt de regering voor de versterking van het draagvlak van het regeringsstandpunt voor de ontwikkeling van een communautair energiebeleid? (blz. 12)

De Nederlandse regering participeert actief in de discussie dit jaar en daarna over het Groenboek en over de ontwikkeling van gemeenschappelijk energiebeleid. Dit gebeurt in ambtelijke en ministriële debatten. Daarbij probeer ik andere lidstaten en de Commissie te winnen voor Nederlandse standpunten.

19

Er wordt geconcludeerd dat de Europese Unie «wat het energieaanbod betreft, maar zeer weinig manoeuvreerruimte heeft». Hoe past dit in het streven om in de toekomst een substantieel deel van de energievoorziening uit duurzame energiebronnen te winnen? Hoe past dit in het streven om door middel van biobrandstoffen of bijvoorbeeld waterstof in een substantieel van het energieaanbod te voorzien? (blz. 12)

Vanwege enerzijds de liberalisering van de energiemarkten (elektriciteitsproductie wordt niet meer centraal gepland door overheden in Europa) en anderzijds de geringe beschikbaarheid van energiebronnen in de EU concludeert de Commissie dat er weinig manoeuvreerruimte aan de aanbodzijde is. Dat neemt niet weg dat duurzame energie een krachtige stimulans verdient. De Commissie houdt dan ook gewoon vast aan de doelstelling van 12% duurzame energie in 2010.

20

In het Groenboek wordt gestreefd naar versterking van het systeem van strategische voorraden van koolwaterstoffen in Europees verband. Uiteraard hangt veel af van de invulling van dat beleid. Welke rol ziet de regering hierin voor het Nederlandse aardgasbeleid? Heeft het versterkte Europese beleid eventueel invloed op het depletietempo – namelijk een productievolume van 80 m³ miljard per jaar – van de Nederlandse aardgasvoorraad? (blz. 13)

De Nederlandse regering is geen voorstander van een systeem van strategische gasvoorraden in Europees verband en ziet hierin dan ook geen rol voor zichzelf. De Nederlandse bodemschatten behoren tot de soevereiniteit van de Nederlandse Staat. Europees beleid in het algemeen (dus ook versterkt beleid) zal dan ook geen invloed op het depletietempo hebben. Het depletietempo hangt af van technische en wettelijke randvoorwaarden voor doelmatige winning (geen milieuschade, zoveel mogelijk leeghalen etc.)

21

Acht de regering het wenselijk dat van regeringswege (nationaal) beleidswijzigingen komen ten aanzien van voorraadvorming van aardgas? Zo ja, hoe denkt men dat vorm te geven? Zo neen, waarom niet? Past daarin niet een discussie over het Nederlands gas im- en exportbeleid? In hoeverre kunnen Europese afspraken op dit terrein van invloed zijn op het Nederlandse kleine veldenbeleid? (blz. 13)

De regering acht dit niet wenselijk. Met de liberalisering (zie ook Energie-rapport 1999) wordt de voorzieningszekerheidsdoelstelling niet meer strikt nationaal ingevuld. Eén Europese markt is het doel, ook op dit punt. Met de liberalisering is er geen sprake meer van een Nederlands im- en exportbeleid voor gas. Europese afspraken op dit terrein zullen dan ook niet van invloed zijn op het Nederlandse kleine veldenbeleid

22

Waarom is de genoemde dialoog zoals genoemd in kernvraag no.4 beperkt tot aardolieproducerende landen? Is een – voor zover nog afwezig – dialoog met (eventueel toekomstige) aardgasproducerende landen niet minstens zo belangrijk? Wat is de positie van Noorwegen als aardgas-producerend land als lid van de Economische Europese Ruimte in dit geheel? (blz. 13)

Kernvraag no 4 gaat over dialoog met aardolieproducerende landen (eerste deelvraag) én over dialoog met gasproducerende landen (tweede deelvraag), namelijk het partnerschap met Rusland.

Noorwegen wordt in het Groenboek beschouwd als een zekere leverancier van olie en gas. Noorse energieaanvoer geldt in de analyses niet als Europese import.

23

Zie 47+48.

24 en 25

Deelt de Europese Commissie het standpunt van de regering dat de wereld nog voor honderden jaren over gasvoorraden beschikt (Volkskrant 9 januari 2001)? Hoe speelt de Europese Commissie daarop in? (pag.13) Werkt de Europese Unie en/of Nederland samen met de Verenigde Staten aan de ontwikkeling van het programma om binnen vijftien jaar op commerciële wijze gashydraten te winnen? (blz. 13)

Er zijn instituten die inderdaad aangegeven dat er zeer grote hoeveelheden aardgas, in de vorm van aardgashydraten, voorkomen in de diepe zeebodem. Helaas zijn deze nog niet technisch winbaar en kunnen zij dus ook niet tot de winbare reserves meegerekend worden. De Europese Commissie gaat hier in haar Groenboek niet op in, maar is ongetwijfeld bekend met deze mogelijkheid. Op het gebied van onderzoek naar de commerciële winning van methaanhidraten wordt noch door Nederland noch door de Europese Unie samengewerkt met de Verenigde Staten. Wel is er op 14 mei 2001 een overeenkomst tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten ondertekent over samenwerking bij onderzoek naar fossiele energie, klimaatverandering, nieuwe energiebronnen zoals waterstof, zonneënergie en energiebesparing.

26

Wat is de stand van zaken van het proces waarin jongerenorganisaties de Nederlandse Staat hebben aangeklaagd omdat Nederland zich niet zou houden aan het duurzaamheidsbeginsel (Volkskrant 9 januari 2001)? (blz. 13)

Op 2 mei 2001 heeft de rechtbank Den Haag bepaald, dat niet is aangetoond dat het aardgasbeleid van de Staat onrechtmatig is.

27

Moet behalve het rekening houden met stabiliteit van hoeveelheden, prijzen en kwaliteit daar waar het gaat om een partnerschap op het gebied van energie met Rusland, niet ook rekening worden gehouden met de

milieuaspecten van de winning van aardgas of de opwekking van elektriciteit in dat land? Hoe denkt de regering deze benadering te bevorderen? (blz. 13)

Eén van de hoofdthema's van het partnerschap is efficiency en milieu. Het gaat daarbij om overdracht van milieuvriendelijke winning- en transporttechnologieën. Ik zal erop toezien dat het een belangrijk onderdeel ervan blijft.

28

In het Groenboek wordt gesteld dat de transportsector afhankelijk is van vrijwel alleen aardolie. Kunnen de te treffen nieuwe maatregelen binnen de Europese Unie om het gebruik van biobrandstoffen, zonne-energie en/of waterstof krachtig te stimuleren grondig worden toegelicht? Wat is de stand van zaken van het plan dat de Commissie tijdens de Raad van Stockholm heeft voorgelegd? (blz. 17 en 79)

Het Groenboek pleit voor wat de transportsector betreft voor:

- geharmoniseerde fiscale stimulering van biobrandstoffen en andere vormen van duurzame energie;
- overeenkomsten met aardoliemaatschappijen om distributie van biobrandstoffen te vergemakkelijken;
- onderzoek op het gebied van biobrandstoffen en duurzame energie.

Het plan van de Commissie, waar de vraag op doelt, is waarschijnlijk de strategie voor een duurzame ontwikkeling, die in de Europese Raad van Göteborg is besproken. De Raad onderstreepte het belang van ontkoppeling van economische groei van gebruik van grondstoffen en milieudruk. Over deze strategie zijn op dit moment geen verdere ontwikkelingen te melden.

29

Wat wordt precies verstaan onder de externe kosten van de door het vervoer veroorzaakte verontreiniging? (blz. 17)

Externe kosten zijn kosten die niet in de prijs van een product of dienst verdisconteerd zijn. De Commissie heeft het hier dus over de maatschappelijke kosten, veroorzaakt door verontreiniging a.g.v. vervoer, die niet specifiek in de prijs van transport verdisconteerd zijn, zoals CO₂-uitstoot.

30

Volgens de prognoses in het Groenboek wordt de dominantie van gasgestookte elektriciteitscentrales verminderd door met aardolie en vaste brandstoffen gestookte centrales.

Deze prognoses zullen «wellicht moeten worden herzien in het geval van een grotere bijdrage van hernieuwbare energiebronnen en maatregelen aan de vraagzijde». Is de Nederlandse regering van mening dat die maatregelen aan de vraagzijde versterking behoeven om een minder milieuvriendelijke elektriciteitsopwekking te voorkomen? Hoe oordeelt de regering in dit kader over de mogelijkheid om voor gebruikers van fossiele brandstoffen, waaronder elektriciteitsproducten, een ecotax in te voeren die afhankelijk is van de soort brandstof, waarbij de meest CO₂-uitstotende brandstof het zwaarst belast dient te worden? (blz. 18)

Op dit moment is in Nederland duurzame energie niet belast, en het fossiele alternatief wel. Gecombineerd met het overige instrumentarium gericht op de stimulering van duurzame energie is dit een vrij forse versterking van de vraag naar milieuvriendelijke elektriciteitsopwekking. Een alternatief zou inderdaad een differentiatie van de REB (regulerende energiebelasting, ook wel ecotax genoemd) naar wijze van opwekking

zijn. Het is praktisch gezien erg moeilijk om te differentiëren, aangezien van de import niet bekend is wat de oorsprong is.

31

In hoeverre is waterstof aan te merken als een revolutionaire technologische doorbraak die het vraagoverschot (mede) kan dekken? (blz. 18)

Waterstof is op zichzelf geen energiebron, zoals ook ik ook in de waterstof-brief d.d. 21/11/2000 heb aangegeven. Het is dus geen substituut voor gas als primaire energiebron en het kan die goeiende vraag dus niet dekken. Het is misschien wel een handige energiedrager die zeer efficiënt kan worden ingezet in nieuwe apparaten zoals de brandstofcel. Vooral nog wordt waterstof gemaakt uit fossiele brandstoffen (met name aardgas). Om uit aardgas waterstof te maken moet je een zeker energieverlies accepteren, waardoor de nieuwe energieketen (met die brandstofcel erin) efficiënter moet zijn dan de concurrerende aardgasketen. Dat is niet eenvoudig. Interessant kan ook zijn de inzet van waterstof uit aardgas of olie in automobielen. Waterstof is uiteindelijk een belangrijke optie voor een duurzame energiehuishouding, waarbij je alle koolstof uit de beschikbare energiestromen weghaalt. Alle primaire energie wordt dan omgevormd tot een gasmengesel, waar je CO₂ en CO van afscheidt. Dan hou je waterstof over.

32

In hoeverre wordt verwacht dat kandidaat-landen meer elektriciteit zullen importeren in plaats van te investeren in modernisering en/of vervanging van bestaande installaties? (blz. 18)

In het Groenboek staat al: «in de kandidaat-lidstaten is de huidige elektriciteitopwekkingscapaciteit moeilijk te beoordelen.» Over de toekomstige capaciteit is daarom ook moeilijk veel te zeggen. Maar het functioneren van de interne markt is een van de belangrijkste voorwaarde van uitbreiding van de EU. Toetredingseisen moeten garant staan voor eenzelfde investeringsklimaat als in de huidige EU-landen, opdat ook daar vervangingsinvesteringen in productiecapaciteit gedaan zullen worden.

33 en 35

Kan een toelichting worden gegeven op de 2% aardgasreserves waarover de Europese Unie beschikt als onderdeel van de wereldwijde reserve? Gaat het om bewezen reserves of ook om zogenaamde futures? Van welke wereldreserves is uitgegaan tot en met het jaar 2030? (blz. 19 en 20)
Hoe spoort de opmerking dat de Europese Unie nog voor 20 jaar aardgas heeft met het standpunt van de regering over voldoende aardgasreserves de komende vijftig jaar? Met welk depletietempo heeft de Europese Unie voor wat betreft de Nederlandse en Engelse voorraden rekening gehouden? (blz. 19 en 20)

Ja, deze cijfers zijn gebaseerd op de jaarlijkse publicatie van de energie-maatschappij BP «BP Statistical Review of World Energy». Hierin wordt een gedetailleerd wereldoverzicht van de bewezen aardgasreserves van bekende velden gegeven. Daarbij wordt uitgegaan van de hoeveelheden, die onder de huidige economische en technische omstandigheden gewonnen kunnen worden. Het overzicht van 2000 gaat uit van 3,24 triljoen m³ aan aardgas reserves voor de Europese Unie op een totale wereldreserve van 150,2 triljoen kubieke meter aardgas. Uitgaande van het huidige verbruik van de Europese Unie en de huidige bewezen reserves (excl. Noorwegen!) komt het Groenboek uit op 20 verbruiks jaren. Het Groenboek geeft niet een expliciet depletietempo van de Engelse en Nederlandse gasvoorraden aan, maar geeft aan dat als we de productie

van olie en gas in de Noordzee op het huidige niveau continueren, de bewezen reserves van dit gebied binnen 25 jaar zijn uitgeput.

34

Zijn de aardolie- en aardgasreserves in Europa volledig in kaart gebracht? Kunnen omvangrijke nieuwe vondsten verwacht worden? (blz. 19 en 20)

De aardolie- en aardgasreserves in West-Europa zijn redelijk volledig in kaart gebracht, hoewel nog lang niet alle gebieden met 3D seismiek zijn onderzocht. Nederland neemt op dat vlak een unieke plaats in. Ongeveer 67% van het Continentaal Plat en 37% van het territoire zijn met 3D seismiek bedekt. Buiten West-Europa zijn Midden-Noorwegen en het gebied van de Barentszee minder diepgaand geëxploreerd. In deze beide gebieden zijn omvangrijke vondsten zeker niet uitgesloten. In Oost-Europa is nog minder diepgaand geëxploreerd, maar hier verwacht men géén omvangrijke vondsten.

35

Zie 33.

36

Waarom worden de gigantische aardgasvoorraden van Noorwegen als EER-lid en het daar heersende depletietempo min of meer buiten beeld gehouden in dit Groenboek? Is dat de wens van de Noorse regering? (blz. 19 en 20)

In het Groenboek wordt wel degelijk rekening gehouden met Noorwegen. De Noorse olie- en gasvoorraden zijn opgenomen in de prognoses voor een toekomstige Europese Unie van 30 Lidstaten (EU30). Het gevolg is dat de importafhankelijkheid van een EU30 in 2030 duidelijk minder is dan van de EU in de huidige samenstelling, namelijk 60% i.p.v. 71%. Of de Noorse regering de wens heeft geuit om buiten beeld te blijven in de analyse in het Groenboek is mij niet bekend.

37 en 104

Aan welke technieken voor de verhoging van efficiencywinning naar 60% wordt gedacht? Speelt de in de Verenigde Staten toegepaste techniek van CO₂ injecties in actieve gasvelden om de druk te verhogen hierin ook een rol? Kan het antwoord worden toegelicht? (blz. 19)

Kan de in de Verenigde Staten toegepaste techniek van het injecteren van gasvelden met CO₂ vergeleken worden met de huidige eigenschappen van het Slochterenveld? Kan het antwoord worden toegelicht? (blz. 69)

Bij aardgaswinning is een winningsrendement van gemiddeld 75% gebruikelijk. Hierbij wordt als standaardtechniek compressie van het gewonnen gas gebruikt. Het Slochterenveld, dat unieke productie-eigenschappen bezit, heeft een winningsrendement dat hier nog boven uitsteekt van ongeveer 95%. Voor olievelden is een winningsrendement van 25 tot ongeveer 50% gebruikelijk. Het injecteren van CO₂ wordt bij een beperkt aantal, daarvoor geschikte olievelden o.a. het Noorse Sleipner-veld toegepast. Voor de gaswinning is deze techniek nog in studie en een vergelijk met het Slochterenveld is daarom ook niet mogelijk.

38

Wat zijn de voornemens met betrekking tot het vloeibaar maken van aardgas? (zie Utilities, derde jaargang mei 2001, bladzijde 18 en 19)? Wat is het standpunt van de regering met betrekking tot de wens van de Nederlandse offshore industrie om de bevordering van deze technieken een prominente plaats te geven in het Zesde Kaderprogramma? Wat is het standpunt van de regering met betrekking tot de wens van Eurogif, de

Europese overkoepelende organisatie van toeleveranciers aan de olie- en gasindustrie, om in het Zesde Kaderprogramma aandacht te schenken aan energie uit koolwaterstoffen? (blz. 20).

In West-Europa is het vloeibaar maken van aardgas niet erg interessant, omdat de beschikbaarheid van gasvormig aardgas via relatief korte transportleidingen ruim voldoende is. We importeren wel vloeibaar gas. In Nederland beschikt de Gasunie over een installatie voor het vloeibaar maken van aardgas, welke als bufferinstallatie voor de gasvoorziening van de Randstad bij zeer koude dagen dient.

De regering kan zich goed vinden in de opzet van de Europese Commissie bij het Zesde Kaderprogramma om zich te concentreren op een selectief aantal prioriteitsgebieden, waar Europese inspanningen de hoogst mogelijke positieve waarde kunnen toevoegen.

Nederland maakt zich hard voor een herkenbare plaats van energie in het nieuwe kaderprogramma binnen het prioriteitsgebied duurzame ontwikkeling. De focus binnen dit gebied ligt op het dichterbij halen van duurzame energieopties en het verbeteren van energie-efficiency.

39

Welke visie heeft de Europese Unie op een hoogwaardig gebruik van aardgas? Wordt wel of niet gedacht aan uitbreiding van het aardgasgebruik door huishoudens? Wat is de rol van kleinschalige decentrale energieopwekking volgens de Europese Unie? (blz. 20)

Ik kan niet namens de hele EU spreken. Dat aardgas een belangrijke rol zal gaan vervullen in de Europese energiemix van de nabije toekomst, voorziet iedereen. Over de manier van gebruik ervan en de verschillen in gebruik per sector verschillen uiteraard de meningen. Dat mag ook, want energiegebruik zal blijven verschillen tussen lidstaten. Zoals in het rapport «Energie en samenleving in 2050: Nederland in wereldbeelden» staat, wordt algemeen verwacht dat in Nederland het aandeel decentrale (energie)voorzieningen toe zal nemen.

40

In hoeverre zijn de producenten van het Nederlands aardgas vrij om het depletietempo zelf aan te passen zolang het instrument van winning-plannen zoals voorgesteld in de nieuwe Mijnbouwwet nog ontbreekt? Acht de Nederlandse regering het voor het tijdstip van inwerkingtreding van de nieuwe Mijnbouwwet nog waarschijnlijk om met het oog op een evenwichtig depletietempo van de aardgasvoorraden in te grijpen op het huidige depletietempo? Welke instrumenten heeft de regering daar op dit moment voor? (blz. 20)

De gaswinningsmaatschappijen in Nederland zijn ook nu niet vrij om het depletietempo van een specifiek aardgasveld te bepalen, omdat dit wordt geregeld via de afnamecontracten. Op grond van de Regeling vergunningen en concessies delfstoffen Nederlands territorium 1996 en de Regeling vergunningen koolwaterstoffen continentaal plat 1996 wordt aan de winningsvergunning het voorschrift verbonden dat een winningsplan moet worden opgesteld, dat mijn goedkeuring behoeft.

41

In de optimistische visie bedraagt de wereldreserve aan vaste brandstoffen 200 verbruiks jaren. Hoeveel gebruiksjaren resteren in een pessimistisch scenario? (blz. 20)

Gezien de zeer substantiële wereldvoorraden aan vaste brandstoffen is er absoluut géén basis voor een pessimistisch scenario. Integendeel als men de met de huidige winningstechnieken nog niet winbare reserves erbij

telt, zullen het aantal verbruiks jaren nog hoger worden. Het Groenboek geeft aan dat er wel beperkingen voor het gebruik zijn: de grote variatie aan kwaliteit en de relatief hoge productiekosten.

42

Steenkool in de Europese Unie kan niet concurreren met steenkool uit de Verenigde Staten, Zuid-Afrika, Australië of Colombia. Een en ander leidt tot stopzetting van de Europese kolenproductie en tot invoer van steenkolen van buiten de Europese Unie alhoewel er grote voorraden steenkool in de Europese Unie aanwezig zijn. Klopt het om in dit verband te stellen dat in het jaar 2030 70% van de energiebehoefte in de Europese Unie wordt geïmporteerd? Dit is toch een vrijwillige keuze en geen absolute noodzaak? (blz. 21).

Dit is inderdaad een vrijwillige keuze, die voortvloeit uit kostenoverwegingen. Import is soms simpelweg veel goedkoper dan binnenlandse productie. Dat is de essentie en het grote voordeel van handel. De wereldmarkt voor kolen is een goed werkende markt met gespreide voorraden; daar kleven nauwelijks importrisico's aan vast.

43

Ook de vrijwillige sluiting van kernenergiecentrales in diverse landen van de Europese Unie zal de import van energie van buiten de Europese Unie verhogen. Met hoeveel zou het aandeel van 70% invoerafhankelijkheid in 2030 kunnen worden gereduceerd als van een vrijwillige sluiting van kernenergiecentrales zou worden afgezien? (blz. 21 en 22)

Dat is niet berekend in de analyse van het Groenboek. Het hangt van de vraag af of binnenlandse energiebronnen, of bronnen buiten de EU als substituuat zullen dienen voor de sluiting van kerncentrales.

44 en 107

*Waarom wordt in de paragraaf over hernieuwbare energiebronnen geen aandacht besteed aan het benutten van aardwarmte? (blz. 22)
Welke initiatieven bestaan er in Nederland op het gebied van het gebruik maken van aardwarmte? Wat verwacht de regering van het gebruik maken van aardwarmte in het kader van de transitie naar een duurzame energiehuishouding in Nederland en de Europese Unie? (blz. 69)*

Tot op heden zijn aardwarmtewinningsprojecten in Nederland technisch en economisch nog niet haalbaar. De bijdrage van aardwarmte aan het potentieel van duurzame energiebronnen is daarom onzeker. Er wordt een beleids evaluatie uitgevoerd waarbij gekeken wordt naar het potentieel van aardwarmte.

In Frankrijk, Denemarken en Duitsland lopen wel concrete projecten. De ervaring met deze projecten is dat het technisch en economisch risico erg hoog is. Zoals in «Duurzame Energie in opmars» is aangegeven gaan wij ervan uit dat er in 2020 mogelijk 2 PJ door aardwarmtewinning kan worden opgewekt.

45

Biomassa wordt geschaard onder hernieuwbare energiebronnen. Is op Europees niveau «duurzame energie» gedefinieerd, waarover op bladzijde 82 wordt gesproken? Valt biomassa ook onder de definitie van «duurzame energie»? (blz. 22)

Duurzame energie is gedefinieerd in de Europese richtlijn, waarover recent overeenstemming is bereikt tussen de Raad, de Commissie en het Europees Parlement. Biomassa valt onder de Europese definitie van duurzame energie.

De afhankelijkheid per energieproduct wordt hoger. Wordt hier niet een vertekend beeld gegeven namelijk van een vrijwillige afhankelijkheid? Indien binnen de Europese Unie wordt gekozen om kernenergie te beperken en steenkool van buiten de Europese Unie te importeren dan kan toch niet worden gesteld dat men daarmee afhankelijk is geworden van import. Afhankelijk is men toch pas als op lange termijn de energiebronnen niet in de Europese Unie of in stabiele landen, voorradig zijn? (blz. 24)

Bij substitutie van kernenergie door geïmporteerde kolen verandert de importafhankelijkheid niet zo zeer, aangezien een essentieel element in de kernbrandstofcyclus, uranium, ook geïmporteerd moet worden (zie p. 21 Groenboek).

Het gaat inderdaad om de stabiliteit van de productielanden. Wat dat betreft is het goed om op te merken dat de kolenmarkt een goed werkende concurrerende internationale markt is met nog voldoende voorraden.

47, 48 en 23

Met betrekking tot aardgas worden regionale oligopolies genoemd. In hoeverre zal deze marktordening kunnen worden doorbroken door de mogelijke totstandkoming van een supra-regionaal kartel van met name van aardgasproducerende landen die lid zijn van de OPEC? (blz. 25) Hoe beoordeelt de regering de uitnodiging van OPEC-landen aan Rusland om mee te praten over de toekomst van de internationale gasmarkt? (Het Financieel Dagblad, 9 mei 2001) Kan het Energiehandvest in deze processen een rol vervullen? Wat zou er dan moeten gebeuren? (blz. 25) Hoe kijkt de regering aan tegen het mogelijk voornemen van de OPEC landen om een gaskartel te vormen? Dient de Europese Unie geen actieve bijdrage te leveren aan het voorkomen daarvan? Op welke wijze zou de bijdrage van de Europese Unie aan een dialoog op mondiaal niveau gestalte moeten krijgen? (blz. 13)

Momenteel is er geen sprake van een kartel van aardgasproducerende landen. Of er in de toekomst een dergelijk kartel zal ontstaan is niet met 100%-zekerheid te beantwoorden. Vooralsnog zijn er geen aanwijzingen dat een kartel van aardgasproducerende zal ontstaan. OPEC heeft maar een klein aandeel in de gasmarkt. Rusland heeft een groot aandeel in de gaslevering aan de EU en heeft grote voorraden. Niets wijst er echter op dat Rusland toe zou willen treden tot een dergelijk kartel. In dit verband wil ik de plannen noemen van Gazprom om bijvoorbeeld productie en distributie van gas te gaan scheiden, zoals we dat ook in Europa doen. Dat wijst niet op voorgenomen kartelgedrag. Belangrijk punt is ook dat de productiekosten van aardgas in de OPEC landen niet veel lager zijn dan bij de concurrerende aardgasleveranciers. Dit is een wezenlijk verschil met de olieproductie in de OPEC landen. De OPEC, vooral Iran, heeft daarom ook westers kapitaal en westerse ondernemingen nodig om aardgas te kunnen gaan produceren. Er is daarom vooralsnog geen aanleiding tot grote zorgen.

Nieuwe dialogen op mondiaal niveau zijn moeilijk te realiseren. Niet voor niks pleit ik er daarom voor aan te sluiten bij bestaande gremia als de WTO. Daarnaast vind ik de huidige consumenten/producentendialogen zoals afgelopen jaar in Ryadh en het komende jaar in Japan, heel belangrijk.

Het Energiehandvest bevordert de relatie Rusland EU en voorkomt zo dat Rusland iets ziet in kartelvorming met OPEC-landen. Daarnaast maakt het de EU natuurlijk minder afhankelijk van de OPEC.

49

Aan welke steunverlening wordt gedacht voor de ontwikkeling van de doorvoer van gas en aardolie via Turkije, Bulgarije en Roemenië? (blz. 26)

Het Groenboek suggereert geen bepaalde steunverlening; het spoort Europa slechts aan te kijken naar de mogelijkheden.

50

Op welke wijze wordt in overeenkomsten met ontwikkelingslanden rekening gehouden met de continuïteit van de energievoorziening? (blz. 28)

Daar is nu nog geen sprake van. Op termijn zullen ontwikkelingslanden deelnemen aan het Kyoto-protocol.

51

Op welke instrumenten wordt gedoeld waarmee de Verenigde Staten de druk op de internationale energiemarkt kan verminderen? (blz. 31)

Waarschijnlijk doelt het Groenboek op de crisisvoorraden van de Verenigde Staten, die op de markt gebracht kunnen worden wanneer het aanbod in de markt tekort schiet.

52

Hebben alle lidstaten de voorraadvorming van aardolieproducten inmiddels in wetgeving geïmplementeerd? (blz. 31)

Alle landen hebben de EU-Richtlijn inmiddels in hun eigen wetgeving geïmplementeerd. Wel worden er in de diverse landen verschillende systemen gehanteerd om invulling te geven aan de verplichte voorraadvorming van aardolieproducten. Sommige landen leggen de verplichtingen in totaliteit op aan het bedrijfsleven, sommige landen hebben een aparte instelling in het leven geroepen om de verplichte voorraden aan te houden en weer andere landen hebben een combinatie van beide mogelijkheden.

Daarnaast zijn alle EU-landen ook lid van het IEA. In dat kader is bekend dat momenteel nog niet alle EU-landen met hun huidige wetgeving volledig kunnen voldoen aan de eisen die gesteld worden in IEA-kader. Het gaat daarbij met name om onvoldoende wettelijke bevoegdheden voor de overheid om een gecontroleerde inzet van bedrijfsvoorraden te waarborgen in crisissituaties met minder dan 7% aanvoerverstoring, de zogenoemde subcrisissituaties.

Los van de vraag of de verplichtingen in de wetgeving wel of niet goed zijn geregeld speelt het probleem dat niet alle landen consequent voldoen aan hun verplichtingen door onvoldoende handhaving van hetgeen in de wet ligt vastgelegd. Een aantal landen is de afgelopen jaren structureel of gedurende periodes voor één of meerdere categorieën aardolieproducten onder de verplicht aan te houden voorraadvolumes gebleven, en heeft dus niet voldaan aan hun verplichtingen. Het gaat daarbij met name om België, Luxemburg, Griekenland, Ierland, Italië en Portugal. Door genomen maatregelen in IEA-kader is het beeld het afgelopen half jaar aan het verbeteren, en loopt het aantal landen dat tekort schiet terug. Landen die niet voldoen aan hun verplichtingen moeten momenteel consequent daar maandelijks over berichten tezamen met vermelding van de plannen om het gat te dichten.

53

Hoeveel bedragen de gezamenlijke Europese aardoliereserves? Zijn deze voldoende om, zoals de Verenigde Staten in september 2000, substantiële

hoeveelheden in circulatie te brengen om het markteconomische effecten te bewerkstelligen? (blz. 32)

In onderstaand overzicht staat het beeld van de gezamenlijke Europese (EU 15) olievoorraden per 14/12/2000: (Op basis van het consumptieniveau in 1999),

Categorie I	Categorie II		Categorie III		Totaal	
Dagen consumptie	1 000 ton	Dagen consumptie	1 000 ton	Dagen consumptie	1 000 ton	Dagen consumptie
110	32 564	102	70 268	159	23 390	111
Waarvan Nederland:						126 222
154	1 587	103	2 788	5 505	1 167	148
						5 542

Categorie I. Benzines en vliegtuigbrandstof op benzinebasis

Categorie II. Gasolie, diesel, kerosine en jet-fuel

Categorie III. Stookolie

Bovenstaande gegevens hebben alleen betrekking op de EU-categorieën verplicht aan te houden olieproducten. Naast bovengenoemde olieproducten zijn er ook nog een aantal overige olieproducten, waaronder crude, in de landen aanwezig.

Het is binnen de huidige regels en afspraken niet de bedoeling om als overheden of als Commissie met inzet van de verplicht aangehouden crisisvoorraden markteconomische effecten te bewerkstelligen of om als een van de marktspelers de markt te betreden met als enig doel de olieprijs te bespelen. De strategische olievoorraden dienen om te zorgen voor olievoorzieningszekerheid in geval van een aanzienlijke aanvoerverstoring.

54

Hoe ziet het middellange en lange termijn perspectief met betrekking tot de nucleaire grondstoffen er voor de Europese Unie uit? (blz. 33)

De uraniumvoorraden op aarde worden periodiek gemonitord door het Internationale Atoom Energie Agentschap van de VN en het Nucleaire Energie Agentschap van de OESO. Het beeld dat uit de studies naar voren komt is, dat uitgaande van de bewezen uraniumvoorkomens bij het huidige uraniumgebruik van alle kerncentrales op aarde er voor tenminste 80 jaar splijtstof aanwezig is. De geschatte uraniumvoorraden geven een nog rooskleuriger beeld. Omdat uraniumvoorraden geologisch sterk gespreid voorkomen en omdat er sprake is van een wereldmarkt, zijn er met betrekking tot nucleaire grondstoffen voor de Europese Unie noch op de middellange noch op de lange termijn problemen te verwachten ten aanzien van de voorzieningszekerheid.

55

Op welke wijze draagt de regering het Nederlandse standpunt met betrekking tot kernenergie binnen de Europese Unie uit? Hoe werkt de regering aan het verkrijgen en behoud van draagvlak voor het Nederlandse standpunt vooral ook richting kandidaat-landen? (blz. 33 en verder)

Binnen de Raad van de Europese Unie houden zich verschillende werkgroepen bezig met kernenergie. Dat is op de eerste plaats de Groep Atoomzaken waar de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiger bij de EU meepraat over alle aangelegenheden voortvloeiende uit het Euratomverdrag. Het ministerie van Buitenlandse Zaken is verantwoordelijk voor de coördinatie van alle bij het onderwerp kernenergie in Nederland

betrokken ministeries. Het Nederlandse standpunt inzake kernenergie is nog steeds, zoals in de derde energienota van 1995 is verklaard, dat de toepassing van kernenergie op de langere termijn niet moet worden uitgesloten en daarom onderzoek en kennis in stand gehouden zal worden. Op de tweede plaats is er de Groep Energie die zich – o.a. – bezighoudt met het formuleren van een standpunt over het Groenboek en de positie van kernenergie daarin.

Via de Raadswerkgroep Uitbreiding draagt NL tenslotte actief bij aan discussies m.b.t. een gezamenlijk EU-standpunt op het terrein van nucleaire veiligheidsstandaarden welke moeten gelden voor de kandidaat-lidstaten.

56

In hoeverre is er bij de raming van de opslagkosten van kernafval ook rekening gehouden met de kosten van het conserveren en eventueel slopen van buiten productie gestelde kerncentrales? Hoe moet de economische rentabiliteit van kernenergie ten opzichte van andere energiebronnen worden gezien indien ook deze kosten in de kostprijs van «kernstroom» worden verdisconteerd? Kan de regering een kosten-baten analyse aan de Kamer doen toekomen? (blz. 36)

Bij de raming van de opslagkosten van kernafval wordt ook rekening gehouden met de kosten van het conserveren en eventueel slopen («decommissioning») van buiten productie gestelde kerncentrales. De totale kosten van het beheer van radioactief afval afkomstig van kerncentrales (inclusief «decommissioning») bedraagt slechts enkele procenten van de waarde van de elektriciteitsproductie. In dit verband wordt verwezen naar «Radioactive Waste Management in the European Union», EC, DG-XI, september 1998.

In bijlage 2 van het Groenboek, waarin een vergelijkend overzicht wordt gegeven van diverse elektriciteitsproductietechnologieën, wordt gesproken van productiekosten. Hierin zijn voor wat betreft kernenergie de -op zich marginale- radioactief afvalkosten meegenomen. Gelet op de vele onzekerheden wordt in de toelichting op het vergelijkend overzicht overigens gewaarschuwd tegen een overinterpretatie van de resultaten van die analyse, met name wat de absolute kostenniveaus betreft. De Tabellen 1 tot en met 3 in bijlage 2 van het Groenboek zijn als een kosten-baten analyse te beschouwen.

57

Bestaat er in de Europese Unie overeenstemming over de definitie «inherent veilige kerncentrales»? (blz. 36)

Het EU Groenboek maakt geen melding van het begrip «inherent veilige kerncentrales». Voor zover bekend is, bestaan er ook geen andere officiële publicaties van de Europese Unie waarin een definitie van dit begrip voorkomt. Het ontbreken van een eenduidige definitie van dit begrip leidt ertoe dat bij het gebruik van dit begrip er altijd een definitie behoort te worden gegeven.

Binnen het IAEA dat zich o.a. bezighoudt met het formuleren van uniforme nucleaire veiligheidsstandaards vermijdt men overigens liever het gebruik van het woord «inherent veilige kerncentrales»; hier spreekt men over: «Advanced reactors which make increasingly use of passive safety features». Dit zijn: enerzijds de «innovative nuclear power plants» en anderzijds de «evolutionary nuclear power plants».

58

Impliceert het behouden van de leidende positie op het gebied van civiele nucleaire technologie ook het draaiende houden van (moderne en veilige) kerncentrales? (blz. 37)

Met uitzondering van het fundamenteel wetenschappelijke onderzoek impliceert het behouden van een leidende positie van de Europese Unie op het gebied van civiele nucleaire technologie, dat de bedrijfservaringen met nucleaire installaties worden teruggekoppeld naar de ontwerper, die ze vertaalt in ontwerpverbeteringen. Om bedrijfservaring op te doen zullen derhalve nucleaire installaties, waaronder kerncentrales, in bedrijf moeten blijven.

59

Waarom wordt er in het Groenboek niet ingegaan op geopolitieke maatregelen met het oog op het creëren van politieke en economische stabiliteit in gebieden waarvan Europa afhankelijk is? (blz. 42)

Dat vind ik inderdaad ook een belangrijk punt. Ik heb hier ook in discussies op gewezen en zal dat ook blijven doen. Een gezond en stabiel investeringsklimaat zowel in productie- als in transitlanden is van groot belang voor de lange termijn voorzieningszekerheid.

60

Waarom is in het Groenboek geen rekening gehouden met ontwikkelingen op ICT-gebied, waardoor bijvoorbeeld telewerken, teleleren en e-commerce een impuls kunnen krijgen en daarmee het wegvervoer kan worden ontzien? (blz. 43)

Het Groenboek bevat beleidsaanbevelingen op hoofdlijnen. Beperking van de vraag naar energie is er daarvan één van. Precieze invulling ervan volgt na overeenstemming over deze hoofdlijnen. Mogelijkheden op ICT-gebied moeten dan inderdaad goed bekeken worden.

61

In hoeverre bepalen alternatieve vervoersmodaliteiten (bijvoorbeeld zweeftrein, Betuwelijn) de vooruitzichten op de aardoliemarkt, naast een efficiënter gebruik van energie in het wegvervoer en de ontwikkeling van alternatieve energie? (blz. 43)

Een substantiële overstap naar alternatieve vervoersmodaliteiten die gebruik maken van rails in combinatie met efficiënter gebruik van energie en brede inzet van alternatieve energie zal uiteraard invloed hebben op de vooruitzichten op de oliemarkt, gezien het grote aandeel van transport in de totale vraag naar olie. Deze invloed is echter kleiner naarmate de veranderingen zich op kleinere schaal zullen voltrekken. Als betreffende ontwikkelingen alleen in Nederland zullen plaatsvinden, is de invloed op de vooruitzichten op de oliemarkt (verwaarloosbaar) klein. De oliemarkt is immers een wereldmarkt, waarin Nederland een zeer klein deel van de totale vraag vertegenwoordigt.

62

Aan welke maatregelen denkt de regering als het gaat om het verzachten van de effecten van prijsverhogingen van aardolie voor degenen die op sociaal en economisch gebied dreigen te worden uitgesloten, dit om risico's van sociale uitsluiting te verminderen? Is een krachtig offensief EU-beleid samen met het bedrijfsleven richting arme landen voor het stimuleren van grootschalige toepassing en ontwikkeling van duurzame energie, zoals win-, zon- en getijdenenergie in diverse opzichten niet veel

doeltreffender dan het «verzachten» van effecten? Is de regering bereid in dit opzicht initiatieven te nemen? (blz. 43)

Het Nederlandse ontwikkelingsbeleid van het ministerie van Buitenlandse Zaken is niet gericht op het compenseren van ontwikkelingslanden voor prijsverhogingen van aardolie, maar op armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling. Projecten op het gebied van energie functioneren ook onder deze doelstelling. Diverse energieprojecten vinden plaats in afgelegen gebieden en moeten hier sociale uitsluiting verminderen. Het gaat daarbij vrijwel altijd om duurzame energieprojecten.

63

Hoe staan de olieproducerende landen tegenover het voldoen van de energierekening van de Europese Unie in euro? (blz. 43)

Het zijn de marktpartijen die hierover zelf beslissen. De olieproducerende sector acht deze optie niet erg reëel.

64

Waarvan is de eventuele verdubbeling van de olieproductie in de voormalige Sovjet Republieken de komende 20 jaar afhankelijk? (blz. 45)

Deze is vooral afhankelijk van het investeringsklimaat ter plaatse, de vooruitgang van de technologie van winning en transport en de prijs van olie op de wereldmarkt.

65

Kan nader worden toegelicht wat verstaan wordt onder een «werkelijk geïntegreerde interne markt voor gas welke meer inhoudt dan een liberalisering van de nationale markten»? (blz. 45)

Het Groenboek bedoelt hier een interne markt met grote volumes grensoverschrijdende handelsstromen.

66

«De markt voor aardgas vertoont slechts weinig gelijkenis met die voor aardolie, behalve dat de prijs ervan gekoppeld is aan de aardolieprijs.» Is dat laatste een juiste observatie? Zo ja, hoe komt die koppeling tot stand en door wie? (blz. 45)

De gasmarkt vertoont overeenkomsten en verschillen met de oliemarkt. Aardgas en aardolie zijn concurrerende energiedragers. Er zijn genoeg gebruikers die kunnen switchen (industrie, diverse centrales in Europa). Dat zal voorlopig zo blijven ondanks «gas-to-gas-competition». Dat komt overeen met de ervaring in de USA: van dag tot dag kunnen grote prijsverschillen gas-olie optreden, maar over langere perioden middelen deze schommelingen zich uit. De tot op heden door de markt gehanteerde indexering van beide energiedragers is hieruit te verklaren. Het Groenboek constateert dat hoewel deze indexering gebruikt is bij de introductie van aardgas op de markt, er nu geen economische rechtvaardiging voor dit mechanisme bestaat en op termijn moet worden vervangen door een prijs die tot stand komt door de vraag naar en het aanbod van gas op de markt.

67

In het Groenboek wordt onder meer geschreven over de groeiende afhankelijkheid voor wat betreft de invoer van aardgas uit Rusland. Hoe denkt de regering over de afhankelijkheid voor wat betreft energieleveranties van enkele olie- en/of gasmaatschappijen? (blz. 46)

Het Groenboek constateert dat 10 tot 15% van de Europese productie voor rekening komt van de drie grootste gasmaatschappijen. Deze afhankelijkheid is niet groot, aangezien er in totaal 33 gasmaatschappijen betrokken zijn bij de West-Europese productie. Dat is een groot concurrentiepotentieel aan de aanbodzijde.

68

Op welke wijze kan een structurele tendens tot excessieve prijsverhogingen op de internationale gasmarkt worden verhinderd en hoe wordt een ruim en gediversifieerd aanbod gegarandeerd? (blz. 46)

Om «excessieve prijsverhogingen te verhinderen» suggereert het Groenboek «een ruim en gediversifieerd aanbod te garanderen.» Dat vind ik een goede suggestie. Dialoog met producerende landen en aanleg van netwerkcapaciteit zijn maatregelen die het Groenboek aanbeveelt ten behoeve van dit ruime en diverse aanbod.

69

Welke lidstaten hebben nog geen nationale doelstellingen op het gebied van hernieuwbare energie bij de productie van elektriciteit die op de doelstelling van de Europese Unie geënt zijn? (blz. 48)

Het beleid van de Europese Commissie op het gebied van duurzame energie is uiteengezet in het Witboek voor duurzame energie uit 1997 (White paper for a Community Strategy, zie ook <http://europa.eu.int/comm/energy/en/altpres.html>). Doelstelling is een verdubbeling van de duurzame energie-inzet in de Europese Unie van 6 tot 12% in 2010. Beleidsinstrument daarvoor is onder andere de publiciteitscampagne «Campaign for Take-off». Daarnaast wordt binnenkort door de Europese Energieraad de Richtlijn Duurzame Elektriciteit vastgesteld.

Hierin worden gezamenlijke Europese regels (één EU definitie duurzame energie, over 2 jaar invoering EU breed groencertificaten-systeem etc.) vastgesteld op weg naar de realisatie van 22% duurzame elektriciteit in het jaar 2010 (1997 14%). Elke lidstaat moet naar rato van onder andere toekomstig potentieel en reeds gerealiseerde duurzame energie, bijdragen aan de EU doelstelling. De Nederlandse doelstelling is 9% duurzame elektriciteit in 2010 (1997 ca. 2%).

Alle EU lidstaten hebben nu nationaal beleid en doelstellingen op het gebied van duurzame energie, alhoewel er variaties in ambitie zijn tussen lidstaten. Er zijn ook lidstaten die met relatief weinig inspanning veel duurzame energie kunnen realiseren, met name door de aanwezigheid van goedkope natuurlijke hulpbronnen zoals waterkracht. In Nederland kost de invoering van duurzame energie relatief veel geld en inspanning, onder andere door ontbreken van goedkope natuurlijke hulpbronnen, maar ook door de hoge bevolkingsdichtheid.

70

Windenergie heeft in de Europese Unie over de periode van tien jaar een groei van 2000% vertoond. Wat zijn de verwachtingen richting 2060? Hoe sterk was die groei in Nederland? Ligt hier geen samenwerking tussen Nederland en andere EU-landen voor de hand? (blz. 48).

De EU heeft geen analyses gedaan met een tijdhorizon van 2060. In het document «Energie voor de toekomst: duurzame energiebronnen, Witboek voor een communautaire strategie en actieplan» (1997) wordt in Europa voor het jaar 2010 een opgesteld vermogen van 40 GW realistisch geacht.

Er zijn evenwel studies uitgevoerd die laten zien dat de betekenis van windenergie op lange termijn substantieel kan worden. In Nederland is het opgestelde vermogen over de afgelopen periode van 10 jaar (1991 tot en met 2000) toegenomen van ca. 50 MW tot ruim 450 MW, m.a.w. een groei van 900 %, maar nog slechts een fractie van het totale energiegebruik. Er is reeds sprake van samenwerking tussen Nederland en andere EU-landen. Deze richt zich tot nu toe vooral op de techniekontwikkeling via R&D-projecten in het kader van Europese programma's als Joule en Altener.

De bestuurlijk-juridische aspecten (met name voor windenergie offshore) krijgen in de samenwerking thans steeds meer aandacht.

71 en 72

Deelt de regering de visie van de Europese Commissie dat het belangrijkste probleem bij de ontwikkeling van hernieuwbare energie één van financiële aard is? Zo ja, wat zouden de prioriteiten in Nederland moeten zijn zodra financiële obstakels verdwenen zouden zijn? (blz. 50)

Onderschrijft de regering de constatering van de Europese Commissie dat de aanpak van duurzame energie tot nu toe als «beslist onvoldoende» kan worden gekenschetst? Hoe staat de regering ten opzichte van extra steunmaatregelen, al dan niet in communautair verband? (pag. 50)

De hoge(re) prijs van duurzame energie ten opzichte van conventionele energie is één van de problemen bij grootschalige invoering van duurzame energie. In Nederland is door de hoge regulerende energie belasting (REB) voor conventionele energie en de vrijstelling van duurzame energie hiervan, de situatie ontstaan dat met name duurzaam opgewekte elektriciteit bijna voor dezelfde prijs als gewone grijze stroom aan kleinegebruikers kan worden aangeboden. Het beleid is daarom in Nederland vooral gericht op het oplossen van bestuurlijke knelpunten. Het recent afgesloten Bestuursakkoord Windenergie is daarvan een voorbeeld. Een andere prioriteit is de ontwikkeling van nieuwe en verbeterde productietechnieken.

De RL Duurzame elektriciteit legt ieder lidstaat een verplichting op, die het zelf moet zien te halen. Nederland doet dat vooral met fiscale instrumenten. De financiële steunmaatregelen (met name fiscaal) voor duurzame energie zijn in Nederland zeer ruim. Zo ruim dat het bij het opengaan van de EU markt voor groene elektriciteit het effect kan optreden dat veel buitenlandse stroom naar Nederland gaat komen om van de faciliteiten gebruik te kunnen maken. Om dit soort effecten te voorkomen zal het steunbeleid van de EU geharmoniseerd moeten worden. De nieuwe EC Richtlijn voor Duurzame Elektriciteit geeft aan dat binnen 5 jaar een eerste stap naar harmonisatie zal worden gezet.

73

Hoe oordeelt de regering over de constatering dat de EU-doelstelling van 20% duurzame energie in 2020 «een dode letter» zal blijven tenzij er extra maatregelen worden getroffen? Betekent dit niet dat ook het Nederlands beleid ten aanzien van duurzame energie tekort schiet om de nationale doelstelling te halen? (blz. 51)

Het genoemde percentage van 20% in 2020 is geen officiële EU-doelstelling en heeft geen betrekking op duurzame energie, maar op alternatieve brandstoffen (substitute fuels) zoals biofuels en waterstof. Het Groenboek heeft geen oordeel over het Nederlands beleid ten aanzien van duurzame energie en de haalbaarheid van onze doelstelling.

74

Aan welk «pakket maatregelen voor steunverlening van onderzoek en investeringen» dan wel «financiële steun» voor hernieuwbare energie moet worden gedacht? (blz. 51)

In Nederland is er een heel scala aan regelingen om duurzame energie te stimuleren. De belangrijkste in financieel opzicht is de eerder genoemde REB (Regulerende Energiebelasting). Daarnaast is er een aantal specifieke regelingen om onderzoek en ontwikkeling naar duurzame energie te stimuleren. In de Memorie van Toelichting bij de EZ-begroting van 2002 wordt daarop meer in detail ingegaan.

75

In hoeverre biedt het Vijfde Kaderprogramma mogelijkheden om onderzoek en ontwikkeling van hernieuwbare energie te stimuleren? (blz. 51)

Het vijfde kaderprogramma biedt uitgebreide mogelijkheden om onderzoek en ontwikkeling van duurzame energie te stimuleren. Jaarlijks is ongeveer 100 miljoen euro beschikbaar voor onderzoek en -demonstratie van duurzame energie. Bij ruim een kwart van de projecten zijn Nederlandse deelnemers betrokken, zodat de verworven kennis ook daadwerkelijk in Nederland terechtkomt.

76

Met welke andere landen en/of groepen van landen, zoals de OPEC-landen, wordt een strategisch partnerschap overwogen? (blz. 51)

Er zijn nog geen verstrekkende plannen voor een partnerschap, zoals tussen Rusland en de EU, met andere landen. Met andere landen bestaan wel andere vormen van samenwerking/dialog, zoals de consumenten/producentendialoog (Ryadh en Japan) en afspraken in WTO-kader. Daarnaast hecht ik veel waarde aan het Energiehandvest, dat over investeringen en handel in productie- en transitlanden gaat.

77

Zijn er Europese initiatieven om met behulp van nieuwe technieken en nieuwe energiedragers (bijvoorbeeld waterstof) meer eigen voorraden te creëren, waardoor de import afhankelijk van de Europese Unie afneemt? (blz. 51)

Het Europese R&D-beleid richt zich met name op duurzame energie en energiebesparing. R&D op het gebied van olie- en gaswinning is vooral een private aangelegenheid. Door meer duurzame energie op te wekken en energie te besparen zal de EU minder afhankelijk worden van import. Waterstof is vooral aantrekkelijk als energiedrager, omdat het bij eindgebruik (daarvoor evt. wel) geen vervuiling oplevert. In de transportsector, kan waterstof, net als andere energiedragers de afhankelijkheid van benzine en diesel verminderen. Op dit gebied bestaan enkele grote initiatieven, waar de auto-industrie bij betrokken is. Aangezien waterstof fossiele brandstoffen als grondstof heeft, neemt de afhankelijkheid daarvan niet af.

78

Deelt de regering de visie dat, gelet op het belang dat verzekeringsmaatschappijen hebben om de financiële gevolgen van de toenemende natuurrampen zoveel mogelijk in te dammen, het alleszins de moeite waard is met deze branche een dialoog aan te gaan over medefinanciering van de ontwikkeling en toepassing van hernieuwbare energie? (blz. 50 en 55)

Het is de Regering niet bekend in hoeverre verzekeringsmaatschappijen bereid zouden zijn ontwikkeling en toepassing van duurzame energie mede te financieren. Het belang dat zij hebben om financiële gevolgen van de toenemende natuurrampen in te dammen, leidt niet automatisch tot deze bereidheid. Ook lijkt financiering momenteel niet een echte bottleneck te zijn voor verdere ontwikkeling en toepassing van duurzame energie. Onder meer door de stimuleringsregelingen zoals Groen Beleggen is er nationaal veel belangstelling bij financiële instellingen voor duurzame energie.

79

In welk licht is het Groenboek komen te staan nu de Amerikaanse president Bush zich in maart 2001 heeft uitgesproken tegen een wettelijke beperking van de CO₂-uitstoot van energiecentrales? (blz. 55)

Het Groenboek is geschreven mede tegen de achtergrond van Kyoto, maar staat zonder dit verdrag ook nog overeind. Of president Bush nu CO₂-uitstoot en het klimaatprobleem serieus neemt of niet, wij in Europa doen dat wel. Daarom moeten we ons ook realiseren dat beleid voor de voorzieningszekerheid impact heeft op de CO₂-emissies.

80

In hoeverre heeft Europa een vooraanstaande positie op klimaat-technologisch gebied wanneer wordt gesproken over het ontwikkelen van een exporteerbaar model dat de uitvoering van mechanismen voor flexibiliteit mogelijk maakt? (blz. 55)

Europa heeft een vooraanstaande positie ten opzichte van de landen die de doelgroep van een dergelijk exporteerbaar model vormen. De positie ten opzichte van andere ontwikkelde landen verschilt per deelgebied van de klimaattechnologie. Europa is een van de regio's die behoefte heeft aan het toepassen van de flexibele mechanismen, maar naar verwachting zal de behoefte van landen als VS, Japan, Canada en Australië om hun doelstellingen in het buitenland te kunnen realiseren veel groter zijn.

81

Hoe denkt de regering in het kader van de wens van de Europese Commissie om tot harmonisatie van belastingheffing op energieproducten te komen en daarmee verstoring van concurrentieverhoudingen te voorkomen, over de invoering van een ecotax voor de industrie? (blz. 57)

De mogelijkheden voor verbreding van de regulerende energiebelasting (REB, ook wel ecotax genoemd) zijn onderzocht door de werkgroep «Vergroening van het fiscale stelsel II». De werkgroep is niet tot een unaniem advies gekomen over een verbreding van de REB naar grootverbruikers.

Bij een eventuele verbreding van de REB naar de industrie zullen de effecten van belasting en terugsluis op de concurrentiepositie in overweging genomen moeten worden

82

Kan grondig worden toegelicht waarom de momenteel in de lidstaten gehanteerde belastingen vaak niet hoog genoeg zijn om de keuze van de consument te beïnvloeden? (blz. 61)

De vraag naar energie wordt maar in beperkte mate beïnvloed door de prijs van energie. Uit recent onderzoek (SEO (2001), *Het effect van de REB op huishoudelijk energieverbruik*), in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken, blijkt dat voor consumenten in Nederland de prijselasticiteit van de vraag naar elektriciteit – 0,4 is, en naar aardgas – 0,17.

Vanwege deze lage prijselasticiteiten zal alleen een substantiële belasting de keuze van de consument ook substantieel kunnen beïnvloeden. In Nederland is de REB voor consumenten al van een hoog niveau, zeker vergeleken met de belastingniveaus in andere Lidstaten.

Een tweede aspect, naast de lage prijselasticiteit, is het feit dat er tussen de verschillende energievormen in de lidstaten niet of bijna niet wordt gedifferentieerd. Afgezien van duurzame energie-vormen. Dit maakt dat consumenten ook voor de keuze tussen energievormen niet of nauwelijks wordt beïnvloed.

83

Hoe oordeelt de regering over het standpunt dat belastingverlaging ter compensatie van stijging van olieprijsen neerkomt op het doorsluizen van belastinggelden naar OPEC-landen, mede in het licht van de roep in Nederland om de accijnzen op bijvoorbeeld benzine te verlagen? (blz. 62)

Het geschetste mechanisme acht de regering zeer wel denkbaar. Mede daarom heeft de regering dan ook vorig jaar als standpunt gehuldigd geen accijnsverlagingen door te voeren.

Immers een accijnsverlaging zou inderdaad aan de OPEC landen het signaal kunnen geven dat zij hun prijzen nog verder zouden kunnen laten stijgen om op die manier het ontstane «gat» in onze marktprijs als het ware op te vullen. Dat mechanisme zou uiteindelijk leiden tot een aanzienlijke inkomstenderving aan accijnzen bij ons en tot een aanzienlijke inkomstenoverdracht naar de olielanden. Dit effect wordt door ons niet beoogd.

Nederland is sowieso geen voorstander van het voeren van prijs- of inkomenspolitiek met de oliecrisisvoorraden of de accijnzen. De immense OPEC reserves maken een dergelijke politiek bij voorbaat al tot een hachelijke zaak. Daarom geldt in internationaal verband de afspraak om de inzet van strategische olievoorraden beperkt te houden tot noodsituaties waarbij een daadwerkelijke aanvoerverstoring aan de orde is.

84

Hoe staat de regering tegenover de oproep om de discussie binnen Europa aangaande het gelijktrekken van belastingen op energie? (blz. 63)

Harmonisatie van energiebelastingen in Europa is zeker wenselijk. De concept-richtlijn Energiebelastingen van de Europese Commissie uit 1997 heeft tot doel te komen tot een harmonisatie van de belastingen op energieproducten in de Europese Unie. Nederland is altijd voorstander geweest van deze richtlijn. Ondanks herhaalde pogingen, recent nog van het Zweedse voorzitterschap, is er nog steeds geen unanimititeit onder de Lidstaten over de concept-richtlijn.

De Nederlandse regering blijft zich inzetten voor het tot stand komen van deze richtlijn. Een andere mogelijkheid is om met een kopgroep van landen te komen tot een vorm van harmonisatie, maar een breed gedragen Europese richtlijn heeft natuurlijk de voorkeur.

Voor accijnzen wordt al decennia gewerkt aan harmonisatie met weinig resultaat. Nu kent de EU minimum tarieven die Volgens het hiervoor genoemde richtlijnvoorstel uit 1997 stapsgewijs omhoog zouden moeten gaan.

85

Hoe is de situatie op WKK-gebied in andere lidstaten? Is eveneens sprake van een afdrachtkorting op de Regulierende Energiebelasting (REB)? (blz. 63)

Een compleet en consistent overzicht van de steunmaatregelen t.b.v. WKK in het buitenland is schier onmogelijk. De vergelijking met het buitenland is complex door verschillen in wetgeving, verschillen in fiscale structuur en de verschillen in marktstructuur. Zo is Nederland een uitgerekend gasland. Van een aantal landen is bekend dat deze een soortgelijke belasting als de REB heffen, waarop een aangepast tarief voor WKK-stroom geldt.

86

Wat is de reden dat de Europese Unie niet meer heeft gedaan met de ervaring die is opgedaan bij de steun en bevordering van nieuwe technologie, met name via haar onderzoekprogramma's, ten aanzien van zowel de verspreiding van de resultaten als de invoering van nieuwe technologie vormen om de energie-efficiënte in onder andere gebouwen, het vervoer en de industrie te verbeteren? Op welke wijze kan deze omissie alsnog ongedaan worden gemaakt? Wordt voorrang gegeven aan kennisoverdracht richting zuidelijke lidstaten? (blz. 65)

De commissie eist in haar onderzoeksprogramma bij elk project een technologie implementatie plan (TIP) en de deelname van ten minste één eindgebruiker van de technologie. Daardoor wordt de technologie bij succes zeker toegepast. De EU financiert verder het netwerk van Organisations for the Promotion of Energy Technology (OPET) en het netwerk van Innovation Relay Centres (IRC). Beide netwerken zijn belast met kennisverspreiding. Tevens brengt de commissie thematische publicaties uit op het terrein van energie en de diverse specialistische onderwerpen, relevant voor de industrie en het bedrijfsleven als geheel. Enkele lidstaten wijzen de commissie regelmatig op het belang van kennisverspreiding als onderdeel van het programma. Nederland benadrukt bij de totstandkoming van het nieuwe kaderprogramma dat m.n. het MKB, als snelle omzetter en toepasser van kennis, voldoende toegang moet hebben tot een toekomstig kaderprogramma en de daaruit voortgekomen kennis. T.a.v. het voorrang geven aan overdracht van kennis naar de Zuidelijke lidstaten is het beleid van de EU dat iedere lidstaat en alle wetenschappelijke c.q. technologische instellingen, universiteiten en bedrijven gelijke toegang hebben tot de via het kaderprogramma ontwikkelde kennis.

87

«De mogelijkheden voor warmtekrachtkoppeling (WKK) zijn echter veel groter en met de juiste omstandigheden op de geliberaliseerde markt kan WKK naar schatting tot 2010 verdrievoudigen, waardoor de CO₂-emissie met nog eens 65 miljoen ton per jaar daalt.» Op welke wijze kan op de geliberaliseerde markt WKK verdrievoudigen? In Nederland wordt toch vanwege de liberalisering WKK stilgelegd. Hoe is dit te verklaren? (blz. 65)

Het Groenboek van de Europese Commissie spreekt vanzelfsprekend over de situatie in de 15 lidstaten gezamenlijk. Het feit dat het aandeel van WKK in de EU in totaal 9% bedraagt en in Nederland het aandeel 40% bedraagt, geeft duidelijk aan dat het potentieel voor WKK in de andere EU-landen groter is dan in Nederland.

In mijn brief van 23 mei 2001 (TK 2000–2001, 26 898, nr. 27) heb ik uiteengezet dat ik op termijn ook voor Nederland een verdere groei van het WKK-vermogen voorzie.

88

Het Groenboek gaat niet expliciet in op een forse impuls voor de verdere ontwikkeling van warmtekrachtkoppeling (WKK). Heeft Nederland dit punt niet ingebracht? (blz. 65)

Het Groenboek is door de Europese Commissie geschreven zonder betrokkenheid van de lidstaten. Intussen hebben verschillende lidstaten waaronder Nederland in het debat over het Groenboek gewezen op het grote belang van WKK voor het energiebesparingsbeleid.

89

In een tabel worden de opwekkingskosten van elektriciteit per technologie weergegeven. Wat zijn de opwekkingskosten per technologie als ook de milieukosten worden meegerekend zoals opslag van kernafval, opvangen van CO₂ ter voorkoming van uitstoot van broeikasgassen en dergelijke? (blz. 66)

Het Groenboek is door de Europese Commissie geschreven; de Nederlandse departementen zijn niet betrokken bij het opstellen daarvan. Ik ken de achtergronden van de door u genoemde tabel onvoldoende om op uw vraag in te gaan.

90

Zijn in de opwekkingskosten per technologie ook de vaste kosten begrepen zoals afschrijvingskosten, rente en dergelijke? (blz. 66)

Het Groenboek is door de Europese Commissie geschreven. De Europese Commissie geeft bijlage 2 als bron van de tabel op blz 66 en daarin lees ik dat de kapitaalskosten inbegrepen zijn in de opwekkingskosten.

91

Is de prijs voor niet-industriële verbruikers van energie, zoals consumenten, daar waar de markten geliberaliseerd zijn in gelijke mate aan de prijzen voor industrieel gebruik gedaald? (blz. 66)

In het OXERA-rapport van oktober 2000 met als titel «Energy liberalisation indicators in Europe», dat toen tevens naar uw Kamer is gestuurd, komt naar voren dat de situatie wat betreft prijsdalingen voor grootverbruikers en consumenten niet in elk land hetzelfde is. Zo wordt voor Noorwegen geschat dat de prijzen voor zowel de industriële verbruikers als de consumenten met 10% zijn gedaald. In Groot-Brittannië is geschat dat de prijzen voor de industriële verbruikers met 8% zijn gedaald. Daar staat tegenover dat daar de consumentenprijzen zijn gestegen noch gedaald. De schattingen voor de Spaanse en de Franse situatie geven weer een ander beeld te zien. Hier zijn wel de consumentenprijzen met respectievelijk 3% en 2,5% gedaald, maar zijn de prijzen voor de industriële verbruikers gelijk gebleven. Uit deze cijfers komt dus geen eenduidig beeld naar voren zodat niet met zekerheid iets kan worden gezegd over een gelijke daling voor zowel industriële verbruikers en consumenten.

Ik wil overigens opmerken dat in Nederland door DTe bij de vaststelling van de leveringstarieven voor elektriciteit onder andere rekening gehouden wordt met de ontwikkelingen op de vrije markt. Hierdoor werken de prijzen op de vrije markt door in de prijzen voor de beschermde klanten.

92, 93, 114 en 115

Deelt de regering de mening dat het uniforme rechtskader voor het openstellen van de markt in Europa voldoende garantie biedt tegen risico's als stroomstoringen? Welke aanvullende maatregelen zijn eventueel noodzakelijk om deze garantie te kunnen bieden? (blz. 66)

Gesteld wordt dat in tegenstelling tot de Verenigde Staten risico's op stroomstoringen in de Europese Unie vermeden kunnen worden omdat netbeheerders «in het kader van een coördinatie-instantie een beroep kunnen doen op aangrenzende exploitanten». Neemt in de hele Europese

Unie de productiecapaciteit van elektriciteit in gelijke mate met de vraag toe? Verkleint het gebrek aan intra-Europese handel in elektriciteit de kans dat stroomstoringen vermeden kunnen worden? Is de grensoverschrijdende capaciteit voldoende om nationale tekorten op te vangen? (blz. 66–67)

In het kader van de continue elektriciteitsvoorziening dienen er ook waarborgen te zijn voor voldoende productiecapaciteit van elektriciteit. Hoe denkt de Nederlandse regering hier aan te voldoen? Geldt wat betreft deze productiecapaciteit alleen de Europese of internationale capaciteit, of dient Nederland zelf maatregelen te nemen om voor zijn burgers en bedrijven een fysiek in eigen land aanwezige productiecapaciteit te hebben? Zo ja, hoe denkt de regering dit te realiseren? Zo neen, waarom niet? (blz. 73)

Hoe zullen in het geval van een reeds nu te verwachten al of niet tijdelijk energietekort bij een of meerdere EU-lidstaten, worden aangezet of verplicht bij te dragen aan de oplossing van dit tekort? Is het niet noodzakelijk dat er een voorziening komt waarmee de markt kan worden verplicht een reservecapaciteit aan te houden (zoals bij banken)? (blz. 73)

Deze vragen hebben betrekking op de meer algemene vraag of er in Nederland en de EU voldoende (wettelijke) waarborgen zijn om voldoende productiecapaciteit te garanderen zodat stroomstoringen voorkomen kunnen worden en of er eventueel een verplichting tot aanhouding van reservecapaciteit noodzakelijk is.

Bovengenoemde vragen worden momenteel onderzocht door een projectgroep van mijn departement. De projectgroep beziet of het noodzakelijk is in Nederland een systeem op te zetten dat tijdig waarschuwt indien er door bijvoorbeeld een gebrek aan productiecapaciteit toestanden ontstaan die de leveringszekerheid in gevaar kunnen brengen.

Zoals ik de Kamer al eerder heb laten weten, zal ik hierop bij het Energie-rapport of zo mogelijk eerder terugkomen.

94

Komen de prijsverschillen van energie tussen de diverse nationale markten van de Europese Unie mogelijk voort uit het feit dat multinationale energiebedrijven binnen de EU mogelijk geen belang zien in het concurreren van elkaar, zeker indien het betekent dat een dochter- of zusteronderneming concurrentie wordt aangedaan? (blz. 67)

Nee, althans dat is mij niet bekend. Op pagina 66/67 van het Groenboek wordt aangegeven dat binnen de Gemeenschap nog maar 8% van de elektriciteitsproductie wordt verhandeld. Tevens wordt aangegeven dat dit percentage veel lager ligt dan in andere sectoren die sterk van de interne markt hebben geprofiteerd. Wel wordt geconstateerd dat concurrentie tussen de producenten in de Gemeenschap heeft geleid tot een daling van de nationale prijzen.

Prijsverschillen van elektriciteit tussen de diverse nationale markten van de Europese Unie komen voornamelijk voort uit het feit dat ieder land andere elektriciteitscentrales heeft. Zo wordt in Nederland een groot deel van de elektriciteit opgewekt door middel van gas. In bijvoorbeeld Duitsland wordt veel elektriciteit opgewekt door middel van kolen en Frankrijk kent een relatief groot aandeel kernenergie.

Daarnaast is er binnen de Europese Unie sprake van een tekort aan transportcapaciteit op de interconnectoren, waardoor het niet mogelijk is om prijsverschillen tussen de landen gelijk te trekken. Wanneer elektriciteit in het buitenland goedkoper is bestaat immers de incentive de elektri-

citeit uit het buitenland te betrekken, waardoor de prijzen gelijk zullen worden (rekening houdend met de transportkosten). Echter, omdat er sprake is van een tekort aan transportcapaciteit op de interconnectoren zal handel tussen de landen slechts tot op zekere hoogte mogelijk zijn. Hierdoor kunnen derhalve prijsverschillen ontstaan tussen de landen. Overigens wil ik opmerken dat er in internationaal verband zowel gewerkt wordt aan het wegnemen van congestieproblemen op de grensoverschrijdende elektriciteitsnetten als aan een vergroting van de capaciteit van deze elektriciteitsnetten tussen de landen.

95

Welke wijzigingen hebben fusies, overnames en privatiseringen in de elektriciteitssector aangebracht in de normen voor openbare dienstverlening en de kwaliteit van de dienstverlening? (blz. 67)

Fusies, overnames en privatiseringen zijn geen reden geweest de normen voor openbare dienstverlening in de Elektriciteitswet 1998, Gaswet en nadere regelgeving te wijzigen. Alle energiebedrijven moeten aan de regels die in de Elektriciteitswet 1998, Gaswet en nadere regelgeving met betrekking tot openbare dienstverlening zijn opgenomen voldoen. Een fusie, overname of privatisering verandert daar niets aan. Fusies, overnames en privatiseringen zouden ertoe moeten leiden dat de kwaliteit van de dienstverlening omhoog gaat door synergieën en efficiency verbeteringen. Ik weet dat de bedrijven daar op dit moment hard aan werken. Ook de invoering van marktwerking zal ertoe bijdragen dat de kwaliteit van de dienstverlening omhoog zal gaan. De bedrijven zullen dan door hun klanten op de kwaliteit van de dienstverlening afgerekend worden.

96

Waarop is de stelling gebaseerd dat bedrijven, gelet op de vraag van de markt, bereid zijn in nieuwe elektriciteitsnetwerken te investeren? (blz. 68)

Dit is vooral een theoretische stelling van het Groenboek: waar bedrijven groei van de vraag verwachten, zien ze winstkansen en zullen ze de benodigde investeringen doen, mit de risico's te overzien zijn. Het Groenboek tekent daarbij aan dat in de praktijk deze infrastructurele investeringen soms (met name in Zuid-Europa) op ruimtelijke orderings- en milieu-problemen stuiten.

97

Kan een overzicht worden gegeven van de publieke en private TSO's in de lidstaten, de mate van samenwerking tussen deze operators en de belemeringen hierbij? (blz. 68)

De landen Italië, Frankrijk, Zweden, Portugal en Ierland beschikken over volledig publieke TSO's. Daarnaast is ook Tiroler Wasserkraftwerke in Oostenrijk volledig publiek. De TSO's in het Verenigd Koninkrijk (National Grid Company, Scottish & Southern Energy en Northern Ireland Electricity) en E.ON Netz en REW in Duitsland zijn private partijen waarvan de aandelen op de beurs verhandeld worden. De aandelen van de TSO's in Griekenland, Spanje, Finland, Denemarken, België en Luxemburg en van Bewag, EnBW, HEW en VEAG in Duitsland en van Austrian Power Grid in Oostenrijk zijn zowel in publieke als in private handen.

Sinds het ontstaan van internationale netwerk van verbindingen, 50 jaar geleden, werken netbeheerders noodzakelijkerwijs samen terwille van het net- en systeembeheer en het uitvoeren van grensoverschrijdende transporten. Op het operationele vlak speelt die samenwerking zich voor een belangrijk deel af tussen direct aan elkaar gekoppelde systemen, dus op bilateraal en regionaal niveau. Het samenwerkingsverband UCPT, thans

UCTE, verenigt echter de netwerkbedrijven over het gehele west- en -zuid-Europese continent waar de systemen synchroon gekoppeld zijn. De Scandinavische bedrijven zijn verenigd in Nordel.

Met het van kracht worden van de Interne Markt Richtlijn en de daar uit voortvloeiende nationale wetgeving ontstond voor de Europese TSO's behoefte aan samenwerking op beleidsmatig vlak vis à vis de Europese Commissie en de regulators. In 1999 kwam daarom ETSO tot stand als associatie van Europese TSO's, waar overigens ook TSO's uit niet-EU landen lid van zijn. De samenwerking richt zich op het voorkomen en verhelpen van storingen.

98

Deelt de regering de visie van de Europese Commissie dat naast een zeker toezicht op het niveau van de lidstaten toezicht op het niveau van de Europese Unie nodig lijkt? Kan het antwoord grondig worden toegelicht? (blz. 69)

Op dit moment zijn de lidstaten verantwoordelijk voor de opening van de energiemarkt. De Europese Commissie heeft in principe geen formele toezichtbevoegdheid anders dan op correcte naleving van de Europese regelgeving. Afstemming van beleid tussen de lidstaten en met de Commissie is natuurlijk van groot belang en daarvoor zijn ook al gremia zoals het Florence en Madrid-overleg. In de ontwerpverordening voor grensoverschrijdende handel stelt de Commissie voor dat zij een rol als regelgevende en goedkeurende instantie krijgt met betrekking tot een aantal aspecten van de grensoverschrijdende handel. Hiermee bedoelt de Commissie naar mijn mening niet voor zichzelf een algemene toezichthoudende rol m.b.t de energiemarkt te creëren, waarbij zij in plaats van of boven de nationale toezichthoudende instanties als de Dte zou komen te staan. Over de genoemde verordening en de rol van de Commissie daarin zullen de lidstaten en de Commissie overigens nog uitgebreid overleg voeren, waarbij de rol van de Commissie zeker een onderwerp van debat zal zijn.

99 en 100

Moet het toezicht op Europees niveau niet ook betrekking hebben op de uitvoering van doelstellingen op het terrein van hernieuwbare bronnen en oneerlijke concurrentie met betrekking tot de handel in goedkope energie omdat de kosten van milieuvervuiling niet zijn meegenomen? Welke strategie zou de Europese Unie daarin moeten ontwikkelen? (blz. 69)
Is het niet van het allergrootste belang dat de Europese burgers de mogelijkheid krijgen om via certificering inzicht te krijgen in de herkomst van de bron voor elektriciteitsopwekking? (blz. 69)

Op dit moment is in Nederland duurzame energie niet belast, en het fossiele alternatief wel. Gecombineerd met het overige instrumentarium gericht op de stimulering van duurzame energie is dit een vrij forse versterking van de vraag naar milieuvriendelijke elektriciteitsopwekking. Een alternatief zou inderdaad een differentiatie van de REB (regulerende energiebelasting, ook wel ecotax genoemd) naar wijze van opwekking zijn. De stroom moet dan wel gecertificeerd worden.

Voor het vergroten van de transparantie is certificering sowieso van belang. Ik zal er serieus naar kijken in overleg met de sector. Zo'n systeem van etikettering kan op twee manieren gestalte krijgen: bedrijven kunnen het zelf doen of het kan bij wet worden opgelegd. Ik wil eerst proberen afspraken met de bedrijven te maken. Daarnaast is certificering van hernieuwbare energie opgenomen in een Europese richtlijn en zal een stelsel van vergelijkbare groencertificaten binnen twee jaar na in werking-

treding van de richtlijn hernieuwbare energie van kracht moeten zijn. Etikettering moet wel nuttig en handhaafbaar zijn. Klanten hebben er pas iets aan als ze keuzevrijheid hebben. Bij groene stroom hebben ze dat per 1 juli gekregen. Daarvoor is derhalve etikettering in de vorm van groen-certificaten geregeld.

101

Is er een Nederlandse inbreng geweest bij de gasparagraaf? Zo ja, welke? Zo neen, waarom niet? (blz. 69)

Het initiatief van het Groenboek lag bij de Commissie zonder dat lidstaten daar een rol bij hadden. Van een formele inbreng van Nederland in het Groenboek is dus geen sprake geweest. Van Nederlandse inbreng in het debat is uiteraard wel sprake.

102

In hoeverre verhoudt het Groenboek zich met de Wet Voorraadvorming Aardolieproducten, die eerder dit jaar in de Kamer is behandeld? (blz. 69)

Het Groenboek stelt zelf al dat de vorming van reservevoorraden voor aardolie reeds is voltooid. Zie bijvoorbeeld paragraaf «Richtsnoeren voor verdere discussie», onder punt 5.

De Wet voorraadvorming aardolieproducten 2001 spoort daarbij volledig met de staande EU-Richtlijnen. Aan alle in de EU Richtlijnen opgelegde verplichtingen aangaande olievoorraadverplichtingen wordt door Nederland voldaan. De Nederlandse regering vindt bovendien dat zoals ook bij de behandeling van bovengenoemde wet in het parlement is aangegeven, dat de nieuwe wet en het staande EU beleid in voldoende mate zorgdraagt voor onze olievoorzieningszekerheid. We hebben op dit moment geen behoefte aan verdergaande of nieuwe beleidsregels op dit terrein. Wel is de Nederlandse regering van mening dat de Europese Commissie er op moet toezien dat alle lidstaten aan hun voorraadverplichtingen voldoen.

103

Biedt de richtlijn voor de aardgasmarkt Nederland de mogelijkheid om in het algemeen economisch belang het kleine-velden-beleid in stand te houden? Kan worden gezegd dat het kleine-veldenbeleid het gebruik van aardgas op peil houdt of stimuleert en daarmee, aangezien aardgas de schoonste fossiele brandstof is, ook bijdraagt aan bescherming van het milieu? (blz. 69)

Ja, dat is het geval.

Het kleine veldenbeleid stimuleert niet het gebruik maar de productie van aardgas. Afgezien van duurzame energie is aardgas de schoonste brandstof die er op dit moment is. Daar waar voor de optie aardgas gekozen wordt i.p.v. bijv. kolen wordt dus een bijdrage aan het milieu gedaan. Een goed lopend kleine veldenbeleid draagt indirect dan ook bij aan bescherming van het milieu.

104

Zie 37.

105 en 106

In de recent naar de Kamer gestuurde Nota naar aanleiding van het verslag over de Mijnbouwwet wordt gewag gemaakt van een breed opgezet meerjarenprogramma «Schoon fossiel», waarin onder andere de opslag van CO₂ in steenkoollagen met winning van methaangas past. In hoeverre worden dergelijke initiatieven in de Europese Unie genomen? (blz. 69)

Wat zijn de verwachtingen ten aanzien van schone fossiele brandstoffen in het kader van de transitie naar een duurzame energievoorziening in Nederland en de Europese Unie? (blz. 69)

Het onderwerp schoon fossiel, met daarin begrepen de optie «CO₂ opslag in steenkoollagen met winning van methaangas» ontmoet brede belangstelling in Europa, van zowel de overheid en de onderzoeksinstituten als het bedrijfsleven. Er is de afgelopen jaren een aantal voorstellen voor onderzoek ingediend bij de EU in het kader van het vierde kaderprogramma. Een groot aantal van die voorstellen is geaccepteerd en wordt nu uitgevoerd. De resultaten van deze programma's worden meegenomen in het Nederlandse meerjarenprogramma schoon fossiel. Een recent ingediend voorstel bij de EU voorziet in een demonstratieproject van CO₂ opslag in steenkoollagen in Polen. Daar wordt thans op de conventionele manier (d.w.z. met waterinjectie) methaangas uit steenkoollagen gewonnen. Een consortium met deelnemers van onderzoeksinstituten en bedrijfsleven uit een zestal landen in Europa wil spoedig starten met deze praktijkproef.

De transitie naar een duurzame energievoorziening kan langs drie sporen worden gerealiseerd. Het eerste spoor is inzet van duurzame energiebronnen zoals zon wind en biomassa. Het tweede spoor is het verlagen van het energieverbruik per activiteit door efficiencyverbetering. Het derde spoor is geavanceerde energietechnologie, met als belangrijk onderdeel fossiele energietechnologie (schoon fossiel). Dit spoor is met name van belang omdat verwacht wordt dat fossiele brandstoffen nog lange tijd een rol van betekenis zullen spelen.

107

Zie 44.

108

Wat is de mening van de regering over de stelling dat «ook de verplichtingen om minimale hoeveelheden elektriciteit uit duurzame energiebronnen» bevorderlijk kunnen «zijn voor de continuïteit van de voorziening doordat ze het behoud van alternatieve energiebronnen mogelijk maken»? (blz. 69)

De regering acht verplichtstelling van de afname van duurzame energie in Nederland gezien de zeer voorspoedige ontwikkeling van de vraag naar duurzame energie momenteel niet voor de hand liggend. Het beleid richt zich nu met name op stimulering van de aanbodontwikkeling, onder andere door het oplossen van bestuurlijke knelpunten.

109

Kan een overzicht worden gegeven van de nationale regulerende instanties, de mate van samenwerking tussen deze instanties en de belemmeringen? (blz. 69 en 70)

In Nederland is de Dienst uitvoering en toezicht Energie (DTe) de nationale regulerende instantie. In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de nationale regulerende instanties in de andere EU-landen.

Land	Naam organisatie
België	Commission pour la Régulation de l'Electricité et du Gaz
Denemarken	Danish Energy Regulatory Authority
Finland	The Energy Market Authority
Frankrijk	Commission de Régulation de l'Electricité
Griekenland	Regulatory Authority for Energy
Ierland	Commission for Electricity Regulation
Italië	Autorità per l'Energia Elettrica e il Gas
Luxemburg	Institut Luxembourgeois de Régulation
Nederland	Dienst uitvoering en toezicht Energie
Noord-Ierland	Office for the Regulation of Electricity & Gas (Ofreg)
Noorwegen	Norwegian Water Resources & Energy Directorate
Oostenrijk	Elektrizitäts Kontroll
Portugal	Entidade Reguladora do Sector Eléctrico
Spanje	Comision Nacional de Energia
Verenigd Koninkrijk	Office of Gas and Electricity Markets (Ofgem),
Zweden	Office of the Electricity and Gas Regulator

De verschillende nationale toezichthouders werken samen in de CEER, de Council of European Energy Regulators. Alle energie-regulators van de landen van de Europese Unie zijn in de CEER vertegenwoordigd, behalve Duitsland die geen regulator heeft. De DTe speelt een zeer actieve rol in dit internationale samenwerkingsverband van toezichthouders. De CEER tracht door haar werkzaamheden belemmeringen die tussen de verschillende lidstaten van de EU bestaan weg te nemen. De Europese Commissie maakt steeds meer gebruik van de deskundigheid en de inbreng van de CEER. In respectievelijk Florence en Madrid vindt twee keer per jaar overleg plaats over de ontwikkeling van de Europese Elektriciteits- en Gasmarkt tussen de Europese lidstaten, de toezichthouders en vertegenwoordigers van het energiebedrijfsleven, de netbeheerders en organisaties van kleine en grote consumenten. In het Florence-overleg zijn afspraken gemaakt voor een voorlopig kostenverdeelstelsel voor internationaal elektriciteitstransport. Daarnaast is aan de CEER gevraagd om samen met alle relevante partijen een permanent stelsel te ontwikkelen. Ook wordt door de CEER aandacht besteed aan het zo optimaal benutten van de schaarse interconnectie capaciteit, het zogenaamde Congestion Management. Op deze manier trachten de nationale regulerende instanties een bijdrage te leveren aan de oplossing van de hierboven genoemde belemmeringen.

110

Aan welke «sociale gevolgen» wordt precies gedacht in het kader van de openstelling van gas- en elektriciteitsmarkt? (blz. 71)

Dit staat in de conclusie van de betreffende passage op pagina 67: «De verwezenlijking van de interne markt mag in geen geval afbreuk doen aan de noodzaak dat er een minimale dienstverlening moet zijn voor mensen in een achterstandpositie (werklozen, mensen in een isolement, gehandicapten enz.). Aan dit universele recht om op het elektriciteitsnet te worden aangesloten en voor redelijke tarieven elektriciteit te krijgen mag niet worden getornd.»

111

De constatering dat er onvolkomenheden «verderop in de productieketen» van aardolieproducten (i.c. benzine) zijn, wordt geïllustreerd met de «zeer hoge prijzen in Nederland, waar de markt door een beperkt aantal partijen wordt gecontroleerd. Deelt de regering deze constatering? Zo neen, waarom niet? Zo ja, waaruit bestaan of bestonden die onvolkomenheden? Is het niet noodzakelijk om gezien de structuur van de benzinemarkt tot een verdeling van die marktstructuur te komen? (blz. 71)

Het Groenboek noemt Nederland als voorbeeld van een in veel lidstaten voorkomende marktstructuur. Ik deel de constatering dat in Nederland een beperkt aantal partijen op de benzinemarkt actief is en dat prijsconcurrentie weinig zichtbaar is, hoewel op dat laatste punt veel aan het veranderen is.

De situatie op de Nederlandse benzinemarkt is voor mij aanleiding geweest in 1997 het MDW-project Benzinemarkt te starten. Dit project heeft expliciet tot doel de marktwerking in de detailhandel van motorbrandstoffen te verbeteren. Over de voortgang van dit project spreek ik geregeld met u (TK-dossier 24 036).

112

Welke lidstaten, naast Nederland, laten de benzinemarkt door de overheid dan wel de mededingingsautoriteit onderzoeken op inbreuken op het mededingingsrecht en kartelvorming? Kan nader worden ingegaan op de bevindingen in Italië en Zweden dienaangaande? (blz. 72)

In vrijwel alle EU-landen hebben de mededingingsautoriteiten onderzoek uitgevoerd naar de marktwerking bij de verkoop van motorbrandstoffen. In vrijwel alle landen wordt een oligopolische marktstructuur geconstateerd. Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk vormen uitzonderingen omdat daar met name supermarkketens in een felle concurrentieslag met de oliemaatschappijen verwickeld zijn.

De Italiaanse en de Zweedse mededingingsautoriteiten hebben aan kunnen tonen dat marktpartijen verboden prijsafspraken hebben gemaakt en hebben sancties opgelegd. In de andere landen wordt parallel gedrag geconstateerd, maar blijkt dat geen sprake is van bewijsbaar verboden gedraging. Parallel gedrag en het ontbreken van prijsconcurrentie zijn bekende eigenschappen van een oligopolische markt; in dit verband verwijs ik naar de brief van mijn ambtgenoot van Justitie van 6 oktober 2000 (TK 2000–2001, 27 400 VI, nr. 4).

113

Deelt de regering de verwachting van de Europese Unie dat enerzijds het BBP tussen 1998 en 2030 naar schatting met 90% zal stijgen en anderzijds de bruto-energievraag in 2030 slechts 11% hoger zal zijn dan in 1998? Kan het antwoord grondig worden toegelicht? (blz. 75)

Deze cijfers komen overeen met een jaarlijks groeipercentage van 2% voor het BBP en van 0,3% van het bruto-energievraag. Ik heb geen redenen om te twijfelen aan de zorgvuldigheid van de analyse van het Groenboek. De cijfers komen ook globaal overeen met bijvoorbeeld cijfers uit het referentiescenario van het International Energy Agency (World Energy Outlook 2000).

114+115

Zie 92+93.

116

In hoeverre is bij de reductie van de CO₂-uitstoot in de Europese Unie en Europa-30 rekening gehouden met Joint Implementation projecten in niet-Europese landen? (blz. 77)

De analyse gaat ervan uit dat «het huidige beleid en de beleidsonderdelen waarvan de tenuitvoerlegging op 31 december 1999 aan de gang was in de toekomst integraal zullen worden voortgezet. De prognose voorziet dan ook niet in bijkomend beleid ter beperking van broeikasgassen.» Er is dus rekening gehouden met JI.

117

Kan inzichtelijk worden gemaakt wat de bijdrage van aardgas zal zijn in vergelijking tot andere fossiele energiebronnen aan de groei van CO₂-uitstoot met 31% in 2030 met 1990 als referentiejaar? (blz. 77)

Exacte uitsplitsing van de 31% stijging staat niet in het Groenboek en is mij dan ook niet bekend.

118

Kan een nadere analyse worden gegeven over het niet halen van de EU-doelstelling om 12% in 2020 van het totale energieverbruik uit duurzame bronnen te halen? (blz. 77)

De Europese Unie heeft een doelstelling van 12% duurzame energie in 2010 (en niet in 2020). Nederland heeft een doelstelling van 10% duurzame energie in 2020.

Een analyse van de haalbaarheid van deze doelstelling (welke natuurlijk een gemiddelde voor de gehele Europese Unie is) is moeilijk door de grote verschillen tussen lidstaten in reeds aanwezige rendabele duurzame energie (bijv. waterkracht), bestuurlijke aanpak, politieke prioriteiten etc. De Nederlandse doelstelling van 10% duurzaam in 2020 is ambitieus. Het nationale beleid zal daarom met name worden gericht op duurzame energieopties die in grote mate kunnen bijdragen aan deze doelstelling, zoals windenergie op zee en biomassa.

119

Kan een toelichting worden gegeven op de veronderstelling dat een intensievere concurrentie tussen gasleveranciers binnen een geïntegreerde Europese markt de ontkoppeling van de gasprijs van de olieprijs zal bevorderen? (blz. 79)

Deze veronderstelling gaat ervan uit dat gas bij intensievere concurrentie tussen gasleveranciers binnen een geïntegreerde Europese markt steeds minder geleverd wordt via aan de olieprijs geïndexeerde, lang lopende contracten, maar meer via een spotmarkt, zoals we die op de oliemarkt ook kennen.

120

Wil de regering bevorderen dat het onderdeel «Horizontaal beleid» ook een pakket aan maatregelen zal bevatten voor de beheersing van de energievraag op bedrijven- en haventerreinen? Hoe is de situatie binnen de diverse lidstaten op dit punt? (blz. 79)

Horizontaal beleid wil zeggen generiek, niet-sectorspecifiek beleid. Hier ben ik voorstander van, want het laat aan de markt de keuze, waar het beste bespaard kan worden. Energiebesparing op lokatieniveau heb ik geagendeerd in de formele reactie op het Groenboek, aangezien helaas nog weinig lidstaten dit concept omarmen.

121

Wat is de positie van de ontwikkeling voor de verspreiding van nieuwe technologieën met betrekking tot een efficiënte winning en hoogwaardig gebruik van aardgas in onderdeel d? (blz. 80)

Deze passage uit het Groenboek gaat over technologieën die het gebruik van energie moeten verminderen. Winning valt hier niet onder, hoogwaardig gebruik aardgas wel.

122

Waarom zijn uitontwikkelde nieuwe energiezuinige technologieën tot dusverre zo weinig concurrerend gebleken? (blz. 80)

Deze technologieën blijven soms duurder dan minder energiezuinige concurrerende technologieën.

123

Op welke sociale maatregelen wordt gedoeld in het kader van een mogelijke herstructurering van het wegvervoer? (blz. 80)

De Commissie doelt hier op maatregelen ter compensatie van inkomensderving van wegvervoerders als gevolg van de herstructurering van deze sector.

124

Waarom wordt gesproken over verplichtingen in regelgeving met betrekking tot verwarmingsinstallaties in nieuwe gebouwen? Is het niet beter ook de verwarmingsinstallatie als een variabele te hanteren op de vastgoedmarkt en zo een gerichte vraag naar energiezuinige gebouwen te creëren? (blz. 81)

Lidstaten zelf moeten inderdaad kunnen invullen hoe zij aan hun overeengekomen doelstellingen voldoen. Dat kan een lidstaat immers het beste zelf beoordelen. Ook in Nederland hebben we gezien dat doelvoorschriften beter werken dan middelvoorschriften. Dit signaal heb ik in Brussel vaker gegeven.

125 en 126

«Bij de huidige stand van de technologie zou de afschaffing van kernenergie tot gevolg hebben dat nog eens 35% van de elektriciteitsproductie zou moeten worden opgewekt door middel van conventionele en duurzame energie». Is afschaffing van kernenergie realistisch gezien de verder toenemende afhankelijkheid van importen en de toename van CO₂ uitstoot? Houdt de Europese Unie rekening met volledige afschaffing gezien de prioriteitsstelling van onderzoek voor veiligere centrales en onderzoek inzake het beheer van bestraalde splijtstof en de opslag van kernafval? (blz. 81 en 82)

Is zonder kernenergie de Kyoto doelstelling te realiseren? (blz. 81 en 82)

Veel lidstaten, zoals Nederland, hebben klimaatbeleid, gericht op de Kyoto-doelstelling, zonder productie van kernenergie. Andere landen, zoals Duitsland zullen de voorgenomen sluiting van kerncentrales moeten compenseren met andere CO₂-reductiebeleid. De Commissie voorziet een afnemend aandeel van kernenergie in de EU, geen volledige afschaffing. Dit beoordeelt zij als ongewenst, gezien het klimaat- en voorzieningszekerheidvraagstuk, en beveelt daarom aan onverkort door te gaan met onderzoek naar veiligheid, afvalverwerking en reactors van de toekomst.

127, 128 en 15

Kernenergie lijkt een belangrijk onderdeel van de diversificatiebenadering. Dit blijkt ook uit een pleidooi Eurocommissaris De Palacio en recente signalen uit Finland en Duitsland. Wat is nog de betekenis van de discussie met de burgers als de conclusies blijkaar al zijn getrokken? (blz. 81 en 82)

In het Groenboek wordt op een aantal plaatsen verondersteld dat kerncentrales na afloop van hun levenscyclus door andere technologieën zullen worden vervangen. Hoe verhoudt dit scenario zich tot de recente uitspraken van de Eurocommissaris voor energie, mevrouw De Palacio,

dat kernenergie noodzakelijk is om de Kyoto-verplichtingen te halen? (blz. 81 en 82)

Deelt de regering de visie dat de uitspraken van Eurocommissaris De Palacio (Financieel Dagblad d.d. 1 juni 2001) als zeer voorbarig gekwalificeerd moeten worden en in die zin te betreuren zijn? Is de regering bereid deze visie onder de aandacht van de Europese Commissie te brengen? (blz. 5)

Het Groenboek is nadrukkelijk bedoeld om discussie te stimuleren. Zo moeten ook diverse uitspraken van mevrouw de Palacio, o.a. over kernenergie, worden gezien. Het zijn de lidstaten die zullen besluiten welke voorstellen uiteindelijk zullen worden geëffectueerd. Het feit dat de Commissie ook een standpunt inneemt of lijkt in te nemen, betekent dus niet dat de discussie al beslecht is.

129

Past in het onderdeel «Nieuwe en duurzame energiebronnen» ook het stimuleren van een krachtig exportbeleid met betrekking tot duurzame energiebronnen? Is de regering bereid het voorgestelde pakket aan maatregelen uit te breiden met andere creatieve voorstellen zoals bijvoorbeeld ruimtelijke samenwerking op het terrein van de uitbreiding van wind- en zonneënergie? (blz. 82)

Voor export van duurzame energie leent zich alleen elektriciteit. Met het inwerkingtreden van de Richtlijn Duurzame elektriciteit medio dit jaar neemt import en export van duurzame elektriciteit toe. Op lange termijn moet Europa toe naar de ideale situatie dat duurzame energie wordt opgewekt waar dat het beste en goedkoopste kan. Bijvoorbeeld windenergie in Lidstaten aan zee en zonne-energie in Lidstaten in het zuiden.

130

*Hoe wordt een oneerlijke concurrentie binnen de Europese Unie met kernenergie voorkomen?
Op welke wijze wordt er toezicht gehouden op deze onwenselijke vormen van concurrentie? (blz.82)*

In de Europese richtlijn die strekt tot liberalisering van de elektriciteitsmarkt is ervoor gekozen de centrale planning van productiecapaciteit en het daarbij behorende diversificatiebeleid te beëindigen. Daarmee zal vanuit dat perspectief geen sturing meer worden toegepast op het type centrales dat wordt bijgebouwd. Ook vervalt daardoor de noodzaak voor prijstoezicht op elektriciteitsproductie. De marktmechanismen en het kostenplaatje van dergelijke bedrijven zal bepalend zijn voor het al dan niet concurrerend zijn van een dergelijke wijze van energie-opwekking. Tot dat kostenplaatje behoren ook de kosten die gemaakt moeten worden teneinde milieuvergunningen te verkrijgen en de voorwaarden die in dat verband door de overheid gesteld worden. Vanuit een dergelijk gezichtspunt wordt wel toezicht gehouden op de ontwikkeling van de nieuwbouw en het onderhoud van bestaande kerncentrales.

131

Wat is de visie van de regering op de regeling inzake de versterking van strategische olievoorraden door een reorganisatie op communautaire grondslag? Wat zal de positie van het IEA in dit verband zijn? Kunnen de voorstellen van het Groenboek betekenen dat de strategische voorraadverplichtingen van Nederland ten behoeve van de Europese Unie verhoogd zouden moeten worden? (blz. 82)

Het Groenboek stelt enerzijds dat de vorming van reservevoorraden voor aardolie reeds is voltooid. (Paragraaf «Richtsnoeren voor verdere discussie», onder punt 5). Anderzijds wordt in het Groenboek de vraag aan de orde gesteld om te denken aan een meer communautair opgezet voorraadbeheer, en zo ja, wat het doel daarvan moet zijn en op welke wijze dit moet worden vormgegeven? Deze gedachte wijkt af van het staande beleid, en zou alleen verwezenlijkt kunnen worden door een additionele Richtlijn hierover te maken en de bestaande, nog maar onlangs aangepaste Richtlijn hierover, te herzien. Dat vind ik niet opportuun. Het voorstel van de Commissie lijkt ingegeven door de wens om de eigen bevoegdheden en mogelijkheden te willen vergroten ten laste van de lidstaten, zonder dat die overdracht overigens nu aanwijsbaar leidt tot een verbetering van de voorzieningszekerheid. Voor zover de Commissie de behoefte heeft om een extra voorraad te creëren om daarmee op de olie-markt een van de marktpartijen te worden om met name de prijs te beïnvloeden, wordt die door de Nederlandse regering niet ondersteund.

Bij de laatste herziening van de voorraadrichtlijn heeft een aantal mogelijke verbeteringen onvoldoende ondersteuning gekregen binnen de EU. Zo had beter gekeken moeten worden op welke wijze voorkomen had kunnen worden dat binnen de EU nog steeds bilaterale verdragen moeten worden afgesloten met betrekking tot wederzijds aangehouden voorraden. Nu blijft het noodzakelijk om naast de EU-Richtlijnen ook formele bilaterale verdragen met de betrokken landen afzonderlijk af te sluiten, terwijl alle betrokken EU-landen en bedrijven actief zijn in één en dezelfde EU Interne markt.

Ook is er geen wezenlijke stap gezet om te komen tot een meer uniforme wijze waarop binnen landen invulling gegeven wordt aan de voorraadverplichtingen. Het gevolg daarvan is onder andere de uiteenlopende situaties die nu binnen de EU aanwezig zijn. Landen met aparte overheidsinstellingen of aparte agentschappen, landen met alle verplichtingen bij het bedrijfsleven en allerlei mengvormen daartussen. Na de recente discussies hierover bij de herziening van de voorraadrichtlijn lijkt een andere opstelling hierover nu niet te verwachten, en lijkt heropening van de discussie hierover nu dan ook niet zinvol.

De formele positie van het IEA in dit kader zal vermoedelijk zijn dat als de IEA-lidstaten maar voldoen aan hun verplichtingen, het aan de landen vrijstaat om te kiezen voor de wijze waarop ze dat doen. Wel bestaat er bij het IEA-secretariaat een voorkeur voor aparte agentschappen voor het aanhouden van de crisisvoorraden, omdat aan die voorraden een hogere mate van crisiskwaliteit wordt toegekend.

Een volledig doorgevoerde communautaire grondslag zou het aantal leden van het IEA fors terugbrengen (15 landen eruit; EU erin), hetgeen de besluitvormingsprocessen in Parijs vermoedelijk aanzienlijk zou kunnen bespoedigen. Daar zou echter een EU voortraject tussen kunnen komen dat momenteel in dit kader nu juist niet wordt doorlopen. Er zou een nieuw EU-vooroverleg-circuit kunnen ontstaan dat juist belemmerend zou kunnen gaan werken in crisistijden.

Op het terrein van oliecrisis varen de meeste EU-lidstaten doorgaans een zeer sterk IEA georiënteerde koers. Pas na besluitvorming in IEA-kader wordt gekeken wat de noodzakelijke stappen zijn die in EU-kader noodzakelijk zijn om ongehinderd IEA besluiten te kunnen uitvoeren. Het IEA heeft dan ook vermoedelijk geen problemen met de bestaande situatie.

132

Welke rol ziet de regering voor Nederland weggelegd in het stimuleren van ontwikkelingen van duurzame energie? Wil de Nederlandse regering in deze een voortrekkersrol vervullen? (blz. 104)

Nederland speelt binnen de EU ten aanzien van duurzame energiebeleid een belangrijke rol. Denk aan de inzet voor het totstandkomen van de Europese groene markt, de groencertificaten en harmonisatie van instrumenten. De realisatie van duurzame energie is in Nederland zelf echter niet makkelijk, met name door de bestuurlijke knelpunten die bij het toedelen van ruimte aan duurzame energie spelen. Het tot ontwikkeling brengen van wind op zee is één van de maatregelen die de regering inzet om de Nederlandse positie als duurzame energie gidsland waar te maken.

133, 134, 136 en 137

Wat is de visie van de regering met betrekking tot de voorstellen om te komen tot een voorraadregeling voor aardgas? Hoe moet in dit verband de opmerking van de minister van Economische Zaken zoals gedaan tijdens het Algemeen Overleg op 23 mei 2001 over de verslagen van de Industrieraad en Energieraad worden beoordeeld dat de Europese Unie van mening zou zijn dat de Nederlandse aardgasvoorraden als strategische reserves in de grond zouden moeten blijven? (blz. 83)

Kan de regering een reactie geven op de zorg van de Gasunie dat de Europese Unie invloed zou willen uitoefenen op Nederlands depletietempo? (blz. 83)

In 2030 zal 60% van de gasbehoefte door import worden gedekt. Is een Europese voorraadregeling zoals bij olie uit te breiden met gas? Waar zou die voorraadhouding moeten plaats vinden? In lege aardgasvelden of bovengrondse opslag? Wat is de rol van Nederland als producerend land en wat zijn de gevolgen van het Groenboek? (blz. 83)

Waarom wordt overwogen de voorraadregeling uit te breiden tot aardgas? Laat de internationale gasmarkt zich (in de toekomst) kenmerken door enige kartelvorming waardoor strategische voorraden noodzakelijk zijn? (blz. 83)

Zoals in vraag 20 ook is aangegeven is de Nederlandse regering geen voorstander van een systeem van strategische voorraden in Europees verband. De Nederlandse bodemschatten behoren tot de soevereiniteit van de Nederlandse Staat. Bovendien tonen studies aan dat marktpartijen zelf uitstekend een eventuele aanvoeronderbreking kunnen opvangen door eigen voorraden en door over te schakelen op olie. (beoordeling opmerking MEZ niet mogelijk want in bewuste verslag van het AO op 23 mei is zo'n opmerking niet terug te vinden).

Opslag van gas (bijv. uit Rusland) in lege velden zal heel goed in de nabije toekomst kunnen gaan gebeuren. Het zal hier dan echter gaan op puur commerciële activiteiten, geheel passend in de liberaliseringsgedachte. Van kartelvorming op de internationale gasmarkt is nu en naar verwachting ook in de toekomst, geen sprake en de aanleg van strategische voorraden is met het oog daarop ook niet noodzakelijk.

135

Kan een grondige toelichting worden gegeven op de argumentatie op basis waarvan wordt voorgesteld om met 15% van het steenkolengedeelte dat niet onder de regels van de richtlijn inzake de interne elektriciteitsmarkt valt, het communautaire minimum voor de primaire productie de toegang tot steenkolenreserves zeker te stellen? Was het niet geloofwaardiger geweest om dergelijke percentages te stellen voor schonere energiebronnen zoals hernieuwbare energie en aardgas? (blz. 83)

Het Groenboek argumenteert dat voor benutting van de Europese kolenreserves er een minimale productie nodig is. De Commissie wijst erop dat lidstaten conform de ElektriciteitsRichtlijn de mogelijkheid hebben om voor 15% van de totale elektriciteitsopwekking prioriteit te geven aan primaire energiebronnen in eigen land. Het milieusteunkader staat echter alleen steun toe voor het onrendabele deel van de kosten van duurzame

energie. Voor duurzame energie is dit percentage dus al geregeld. Daar moet het wat mij betreft ook blijven. Ik ben er geen voorstander van om uit hoofde van voorzieningszekerheid vervuilende kolen te subsidiëren. Daarmee verstoor je de interne markt en help je het milieu niet verder.

136 en 137

Zie 133 en 134.

138

Is de regering bereid om in het kader van het energiepartnerschap met Rusland te bevorderen dat de elementen natuur- en milieubescherming ook de volle aandacht krijgen opdat via die weg oneerlijke concurrentie met aardgasproducerende EU-landen wordt voorkomen? Zal de regering daarin met name ook aandacht vragen over het toezicht daarop? (blz. 84)

Eén van de hoofdthema's van het partnerschap is efficiency en milieu. Overdracht van milieuvriendelijke winning- en transporttechnologieën is daarbij belangrijk. Dat moet ook zo blijven, vind ik en gelukkig vinden alle ondertekenaars dat.

139

Kan de regering een toelichting geven op de brief d.d. 21-05-2001 van de minister van Economische Zaken aan de Tweede Kamer met betrekking tot het standpunt over het Groenboek dat in de eerste plaats een versteviging van de mondiale vrijhandel voor energiedragers via WTO moet plaatsvinden? Kan juist een gemeenschappelijk Europees duurzaam energiebeleid daarin een stevige rol spelen? Welke strategie staat de regering precies voor ogen? (blz. 84)

Mondiale vrijhandel en een gezond investeringsklimaat in productie- en transitlanden draagt bij aan een zekere energievoorziening.

Van grote betekenis is de WTO, waarin de EU onderhandelt namens de lidstaten. Er zijn al heel wat «energie landen» (OPEC en Kaspische Zee regio) WTO lid: Indonesië, Koeweit, Nigeria, Katar, Verenigde Arabische Emiraten, Venezuela, Georgië en Kirgizië. Met Saoedi-Arabië, Algerije, Rusland, Kazakstan Oezbekistan en Azerbeidzjaan vinden WTO-toetredingsonderhandelingen plaats.

De WTO-onderhandelingen met Rusland lijken helaas op korte termijn niet perspectiefvol. Een vrije Russische energiemarkt met meerdere concurrerende en buitenlandse energiebedrijven zou het risico van de toenemende importafhankelijkheid van Rusland zeer doen verminderen.

In dit verband dient het Prodi-initiatief te worden genoemd. Er wordt vanuit de Commissie gewerkt aan structureel betere economische betrekkingen tussen de EU en Rusland op het terrein van de energie.

Ook het Energiehandvestverdrag draagt bij aan goede handelsbetrekkingen. Hoewel Rusland nog niet heeft geratificeerd bevat het verdrag een artikel, waarin staat dat alle ondertekenaars het verdrag voorlopig toepassen. Het energiehandvestverdrag bevat onder meer bepalingen over investeringen, handel, transit, milieu en energie-efficiëntie. Ruim 30 landen hebben het verdrag geratificeerd, waaronder alle EU-lidstaten.

140

Wat is de stand van zaken met betrekking tot de ontwikkeling van de transitroutes in de landen van het Kaspische-Zeebekken ter ontsluiting daarvan? Kan nadere informatie worden gegeven over welke partijen daarin initiatieven nemen en inzicht worden gegeven in de financiering en eigendomsverhoudingen van deze transitroutes? Is hier sprake van (dreigende) monopolie situaties? Wat is de rol van de betreffende nationale overheden? (blz. 84)

De ontsluiting van het Kaspische Zeebekken is een gemeenschappelijke beleidsprioriteit en belang van de oeverstaten, de EU en de VS in de Kaspische Zeeregio. Recentelijk is een nieuwe oliepijpleiding van het Kazachstaanse Tengiz naar het Russische Novorossiysk aan de Zwarte Zee geopend (zgn. Caspian Pipeline Consortium). De ontwikkeling van deze pijpleiding is een gezamenlijk investering van Rusland, Kazachstan en internationale olie- en gasmaatschappijen. Er is in casu geen sprake van een monopoliepositie.

Gezien het belang van de Kaspische Zeeregio voor de huidige en toekomstige olie- en gasvoorziening ondersteunt o.a. de EU, EBRD en Wereldbank modernisering en uitbreiding van de huidige energie infrastructuur en wetgeving in de regio.

141

Is er een rol voor de Europese Unie weggelegd voor wat betreft het ondersteunen van bedrijven bij het onderhandelen van energiecontracten met aanbieders zoals OPEC (olie), Rusland (gas) en dergelijke? Europa heeft als onderhandelingspartner meer massa dan elke lidstaat afzonderlijk. (blz. 84)

De Commissie en de lidstaten zetten zich actief in voor betere samenwerking op het energiegebied. Te denken valt aan de samenwerking in het kader van het en aan het Prodi-initiatief, waaraan op dit moment verder uitvoering wordt gegeven.

142

Moeten netwerkverbindingen voor wat betreft de hoogspanningsnetten tussen de regionale blokken worden vergroot? Welke analyse van de importen exportcapaciteit is er gemaakt en welke analyse van de capaciteit tussen de regionale blokken? (blz. 84 en 85)

In de Elektriciteitswet 1998 is voorzien dat de netbeheerders iedere twee jaar capaciteitsplannen indienen. TenneT maakt als landelijk netbeheerder het capaciteitsplan voor de hoogspanningsverbindingen. Eind 2000 heeft TenneT het Capaciteitsplan 2001–2007 opgesteld. In dit plan geeft TenneT zo nauwkeurig mogelijke ramingen van de totale behoefte aan capaciteit voor het transport van elektriciteit over de hoogspanningsnetten gedurende de aangegeven periode. In het Capaciteitsplan 2001–2007 heeft TenneT tevens oplossingen aangegeven voor de gesignaleerde knelpunten in de infrastructuur.

De door TenneT toegepaste systematiek is als volgt te omschrijven:

- het uitvoeren van een marktverkenning om voor de komende periode van zeven jaar inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de productie en de belasting in Nederland en in de wijze waarop de elektriciteitsstromen over de landsgrensoverschrijdende verbindingen zich zullen ontwikkelen;
- vertaling van het resultaat van de marktverkenning in een aantal landelijke scenario's;
- het voeren van centraal overleg met regionale netbeheerders om te komen tot afstemming van landelijke scenario's en regionale varianten;
- toetsing van scenario's aan de criteria waaraan de netten volgens de netcode van DTe moeten voldoen, door middel van het uitvoeren van zogenaamde load-flow-berekeningen;
- beschrijven van maatregelen die TenneT noodzakelijk acht om de knelpunten uit de load-flow-berekeningen op te lossen;
- bilaterale afstemming van de voorgenomen maatregelen met de betrokken regionale en internationale collega netbeheerders om een coherente aanpak van de knelpunten tussen netbeheerders van transmissienetten in binnen- en buitenland zeker te stellen.

Uit de door TenneT gehanteerde systematiek komt een aantal knelpunten naar voren die tot maatregelen zullen leiden. In hoofdstuk 6 van het Capaciteitsplan 2001 – 2007 zijn deze per geïnventariseerd knelpunt exact aangegeven.

De definitieve beslissing over de uitvoering van iedere netaanpassing die in het Capaciteitsplan is opgenomen vindt plaats zodra dit voor een verantwoorde projectplanning en een tijdige oplevering noodzakelijk is. Op dat moment wordt de aanpassing opnieuw getoetst aan de dan actuele omstandigheden en inzichten. Evaluatie van de voorziene wijzigingen gebeurt minimaal iedere twee jaar in elk volgend Capaciteitsplan van TenneT.

Uit dit onderzoek komt naar voren dat op economische gronden er in de periode tot 2005 een importbehoefte tot circa 5000 MW verondersteld mag worden. Voor de situatie na 2005 zijn de onzekerheden dermate groot dat het nu al nemen van beslissingen over diepte-investeringen voor extra importcapaciteit volgens TenneT niet te rechtvaardigen zijn. Op grond hiervan is voor de zichtperiode van het Capaciteitsplan 2001–2007 uitgegaan van een bovengrens van 5000 MW. Het onderzoek geeft overigens ook aan dat er goede kansen voor Nederlandse producenten zijn op de Europese markt. Daarom is op termijn volgens TenneT ook een daling van het huidige niveau van import denkbaar.

Door continue verkenning van de markt zal TenneT de behoefte aan capaciteit van de landsgrensoverschrijdende verbindingen blijven monitoren om tijdig te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast werkt TenneT samen met haar buitenlandse collega-netbeheerders aan de voorbereiding van maatregelen om snel te kunnen anticiperen op eventuele wijzigingen in transportbehoefte.

143

Hoe wordt voorkomen dat elektriciteit op de communautaire markt wordt gebracht die is geproduceerd in installaties waarvan de veiligheid niet vaststaat? (blz. 85)?

De veiligheid van operationeel elektriciteitsproductievermogen en het toezicht daarop is onderworpen aan nationale regelgeving. Als aan nationale veiligheidseisen is voldaan, heet de productie dus veilig te zijn. Het weren van aldus geproduceerde elektriciteit van de commerciële markt zou indruisen tegen de interne markt. Het zou kunnen worden aangemerkt als het opwerpen van kunstmatige handelsbelemmeringen ter bescherming van de nationale markt. Als er echter indicaties zijn, dat elektriciteit op de markt wordt gebracht van onveilige installaties, dan moeten we ons derhalve tot de desbetreffende nationale toezichthouder richten. Voor wat betreft Oost-Europese landen bieden de toetredingsonderhandelingen mogelijkheden om veiligheidseisen te verbeteren. Het energiehoofdstuk van het aquis-communautaire is echter nog niet definitief vastgesteld.

144

Zie 4.

145

Waarom wordt grootschalige stimulering van warmtekrachtkoppeling (WKK) binnen de Europese Unie niet als één van de «Prioriteiten van morgen» overwogen? (blz. 78 t/m 85)

Diverse lidstaten hebben dit inderdaad aangekaart. Stimulering WKK en efficiency in de industrie behoort nu wel tot de prioriteiten.

Wat zou in het jaar 2030 de ideale energie mix zijn die zou moeten worden nagestreefd? Hoeveel van die mix zou van import van buiten de Europese Unie afhankelijk mogen zijn? Waarom is zo'n strategische analyse niet in het Groenboek opgenomen? (blz. 78 t/m 85)

Deelt de regering de visie dat de Europese Unie zonder een actief energie-beleid er niet in zal slagen om zich van haar energieafhankelijkheid te bevrijden? Ligt hierin tevens besloten een streven naar 100% energie-onafhankelijkheid? (blz. 3)

Doordat de EU over weinig goedkope energiebronnen beschikt, zal zij afhankelijk blijven van landen die daar wel over beschikken. 100% energieonafhankelijkheid zal dan ook de komende decennia buiten bereik blijven. Dat is helemaal niet erg. Import van energie vindt immers plaats vanwege het feit dat de energie buiten Europa goedkoper wordt geproduceerd. Als het wel zo is, dan hebben we het hebben over een betaalbare voorziening van energie, dan brengt autarkie deze niet dichterbij. Dit is de essentie van handel. Handel vindt plaats omdat importerende en exporterende landen hier wederzijds voordeel bij hebben. In een mondiale economie zijn landen onderling via import- en exportstromen wederzijds afhankelijk. Toch kan de Europese Unie het hierbij niet laten. Energie is een bijzonder product en energiemarkten hebben bijzondere eigenschappen. Daarom geeft importafhankelijkheid toch aanleiding tot overheidsbeleid. Niet primair om die afhankelijkheid te verminderen maar wel om ervoor te zorgen dat deze afhankelijkheid niet tot problemen leidt. De kwestie van de importafhankelijkheid is niet zozeer een vraag wat een goede mix van import en eigen productie zou zijn, maar een vraag naar de juiste bijpassende beleidsmaatregelen: hoe moet de Europese Unie beleidsmatig omgaan met een gegeven importafhankelijkheid?

147

Is de regering bereid een notitie op te stellen waarin als reactie op het Groenboek «Op weg naar een Europese strategie voor een continue energievoorziening», de insteek van de regering in het debat wordt uiteengezet? In deze notitie kunnen de dertien «richtsnoeren voor het debat», zoals die op bladzijde 108 en 109 in het Groenboek zijn opgenomen als leidraad dienen. (blz. 108)

Met deze antwoorden op uw vragen stuur ik u de reactie van de Nederlandse regering op het Groenboek inclusief een antwoord op de «13 richtsnoeren voor het debat».

148

In hoeverre weegt het instandhouden van de productie van een minimum hoeveelheid gesubsidieerde steenkool op tegen de kostprijs van hernieuwbare energiebronnen als zonne- en windenergie zoals weergegeven in bijlage 2? (blz. 114)

Het Groenboek bevat geen vergelijkingen van de kosten van de verschillende beleidsopties.

Reactie Nederland op het Groenboek «Op weg naar een Europese strategie voor een continue energievoorziening»

Voorzieningszekerheid is één van de belangrijkste thema's van het Nederlandse energiebeleid. Nederland verwelkomt dan ook het debat in Europa over voorzieningszekerheid, dat het Groenboek los maakt. Bij de reactie op en in het debat over het Groenboek hanteert Nederland drie uitgangspunten. Alle maatregelen moeten hieraan getoetst worden.

1. Voorzieningszekerheidsbeleid dient marktconform te zijn.

Een goed functionerende vrije mondiale en interne energiemarkt is niet alleen goed voor de economie, het heeft ook duidelijke voordelen voor de communautaire voorzieningszekerheid. Deze markten brengen immers vragers en aanbieders van energie bij elkaar. Maatregelen ter bevordering van de voorzieningszekerheid werken daarom beter als ze marktconform zijn. Wanneer deze maatregelen niet passen in een vrije interne energiemarkt, schaden deze niet alleen het functioneren van de markt, maar kunnen deze ook tot contraproductieve gevolgen leiden. Daarom moet bijvoorbeeld niet gekozen worden voor het onttrekken van een deel van de energievraag aan de vrije interne markt ter stimulering van binnenlandse productie.

Dit alles laat onverlet dat er een belangrijke rol voor de overheid is weggelegd als schepper van randvoorwaarden van deze markten. Het belang van voorzieningszekerheid op de langere termijn rechtvaardigt namelijk wel degelijk overheidsbeleid. Dit beleid komt hieronder (beleidsterreinen) nader aan de orde.

2. Integratie van milieuaspecten en duurzame ontwikkeling in het energiebeleid

De afweging tussen voorzieningszekerheid en milieu moet een zorgvuldige zijn, waarbij geen van beide belangen bij voorbaat voorop mag worden gesteld. Beleid op het ene terrein heeft repercussies op het andere terrein, soms pas op de langere termijn. Dat blijkt bijvoorbeeld bij het energiebesparings- en duurzame energiebeleid. Bij beide gaan voorzieningszekerheid en milieu hand in hand. Vandaar dat de bevordering daarvan voor Nederland prioriteit heeft. Tegengestelde belangen zijn echter evengoed denkbaar. Denk ook aan milieuvorschriften die de aanleg van productie- en netwerkcapaciteit verhinderen, zoals in Californië is gebeurd.

3. Aan principes subsidiariteit en proportionaliteit moet worden voldaan

Voorzieningszekerheid is, zeker nu er sprake is van één Europese energiemarkt, een Europees vraagstuk. Niettemin is optreden van de Commissie alleen te rechtvaardigen als lidstaten zelf de doelstellingen niet kunnen verwezenlijken maar de Commissie wel. Daarnaast moeten er alleen indien noodzakelijk juridisch algemeen verbindende regelingen worden voorgeschreven. In het Groenboek is het vaak niet duidelijk over de vraag wie (Commissie, lidstaten of anderszins) wat voor maatregelen moet nemen. Duidelijkheid hierover is zeer wenselijk. Een voorbeeld waarin niet aan het proportionaliteitsbeginsel wordt voldaan, is het voorstel om in de gebouwde omgeving op Europees niveau bepaalde besparingsmaatregelen voor te schrijven. In Nederland geven we wat dit betreft doelvoorschriften, geen middelvoorschriften. Wij pleiten daarom voor een vergelijkbare aanpak op Europees niveau.

Ten behoeve van de continuïteit van Europese energievoorziening moeten we werken aan de volgende **beleidsterreinen**:

1. Verstevig mondiale vrijhandel

Een toenemende energie importafhankelijkheid, zoals terecht voorzien in het Groenboek, hoeft niet tot grote zorgen te leiden, indien er sprake is van een goed werkende vrije mondiale energiemarkt met voldoende oog voor het milieu. Om risico's van importafhankelijkheid te verminderen

moeten we daarom maximaal bijdragen aan een verbetering van de mondiale vrije energiehandel. Dit betreft:

- a. Rusland nadrukkelijk bewegen tot ratificatie van het Energiehandvest-verdrag, dat bepalingen bevat over investeringen, handel, transit, milieu en efficiency.
- b. Initiatieven in WTO-verband. Momenteel kan dit het best concreet worden gemaakt binnen de GATS 2000 onderhandelingen. In het Groenboek wordt de WTO wel genoemd maar krijgt het onvoldoende aandacht.
- c. Maatregelen gericht op het wegnemen van (investerings)risico's via overeenkomsten dan wel via financiële faciliteiten.
- d. Europese gemeenschappelijke buitenlandse politiek dat energiebeleid hoog op de agenda heeft staan, net zoals dit bijvoorbeeld in de VS het geval is. Hier valt ook zeker te noemen: voortzetting van het producenten/consumentenoverleg (met OPEC); bevordering van akkoord tussen landen rondom Kaspische Zee over verdeling van de Kaspische Zee.

2. Verstevig interne markt

Een goed functionerende interne energiemarkt met grote handelsvolumes spreidt leveringsrisico's. De Europese voorzieningszekerheid heeft daarom baat bij de interne markt. Deze functioneert echter nog niet optimaal om een aantal redenen:

- a. verschillende mate van marktopening in lidstaten;
- b. onvoldoende harmonisatie van toegang tot infrastructuur;
- c. onvoldoende capaciteit infrastructuur;
- d. verschillend milieu/klimaatbeleid in lidstaten.

Het Groenboek signaleert de eerste drie genoemde problemen en doet oplossingsgerichte voorstellen. De discussie hierover vindt eigenlijk plaats n.a.v. nieuwe Richtlijnvoorstellen (Madrid- en Florenceproces). Het is goed dat de Europese Commissie via het Groenboek expliciet de voorzieningszekerheid in de overwegingen bij de Richtlijnvoorstellen heeft betrokken. In zijn algemeenheid kan Nederland zich vinden in het huidige voorstel tot wijziging van de bestaande Richtlijnen voor de interne markt van elektriciteit en gas. Het is van groot belang dat de voorstellen voor de interne gasmarkt, met name met betrekking tot de transporttarieven, voldoende ruimte voor investeringen over laten.

Het Groenboek noemt, zonder daar verder voorstellen aan te verbinden, het punt dat milieubeleid de noodzakelijke aanleg van (crossborder) infrastructuur kan belemmeren. Daarnaast kan gebrek aan harmonisatie van op zichzelf goede nationale beleidsinitiatieven ter reductie van broeikasgassen de werking van de interne markt belemmeren. Een zekere harmonisatie is gewenst om zo de verschillende doelen te bereiken.

3. Draag bij aan een goed investeringsklimaat

Voorzieningszekerheid is vooral een vraagstuk van capaciteittekorten. Hierbij zijn grote investeringen gemoeid. De energiesector is een zeer kapitaalintensieve sector met lange lead times. Dit vraagt om een stabiel investeringsklimaat. Een goed investeringsklimaat met adequate prikkels voor private investeringen en met een betrouwbaar en stabiel overheidsbeleid is daarom van wezenlijk belang voor de voorzieningszekerheid. Nederland acht het een gemis dat het Groenboek hieraan voor een groot deel voorbij gaat. Het gaat hier om investeringsklimaat in derde landen en het investeringsklimaat in de EU zelf. Directe beïnvloeding door de EU van het investeringsklimaat in derde landen is uiteraard moeilijk. Via het nemen van de maatregelen zoals die genoemd zijn onder 1 (verstevig

mondiale vrijhandel) hierboven, kan Europa het investeringsklimaat in derde landen echter wel degelijk verbeteren. Het investeringsklimaat in de EU zelf is uiteraard wel directer te beïnvloeden. Wat dit betreft moeten de EU en de lidstaten:

a. **Niet ingrijpen in de prijsvorming.**

Het Groenboek stelt terecht dat grote prijschommelingen het rendement op investeringen onzeker maken. Dialoog met producerende landen moet deze schommelingen dempen. Groenboekvoorstellen om de prijzen direct te beïnvloeden acht Nederland niet opportuun en bovendien slecht voor het investeringsklimaat. Sterke prijsstijgingen, hoe vervelend deze voor energiegebruikers ook kunnen zijn, leiden bij een goede werking van de markt tot meer aanbod. Dat is precies wat de voorzieningszekerheid nodig heeft. Voldoende investeringen in een goed gereguleerde markt moeten consumenten behoeden voor langdurig zeer hoge energieprijzen. Indien energieprijsstijgingen het gevolg zouden zijn van onderling afgestemde gedragingen van aanbiedende partijen, dan moeten mededingingsautoriteiten optreden. Het Groenboek agendeert dit punt terecht. Het OPEC-kartel is helaas een gegeven voor de EU. Het inzetten van olievoorraden om prijsstijgingen te voorkomen is een onaantrekkelijke en ongewisse weg. De OPEC zelf heeft al een zeer wisselend succes met het beïnvloeden van de prijs. Ook het laten variëren van de accijns heeft meer nadelen dan voordelen. Olieprijzen zouden kunnen stijgen zonder dat de prijzen van de eindproducten meestijgen. Dat zet het vraag/aanbod mechanisme buiten werking en dat is een transfer van Europees belastinggeld naar producenten. Beter is het aangaan van een dialoog met de OPEC. (zie boven),

b. **Ruimte blijven bieden voor lange termijn contracten**

Bij een investering van vele miljarden hebben investeerders zekerheden nodig omtrent de afzet. Zie bijvoorbeeld de Europese gasmarkt waar de komende 20 jaar jaarlijks 3 à 5 miljard dollar geïnvesteerd moet worden om te kunnen voorzien in de groeiende Europese gasvraag. Lange termijn contracten met prijsindexering worden door het Groenboek als ongewenst beschouwd, maar kunnen wel degelijk de benodigde zekerheid bieden aan investeerders. Wel geldt uiteraard dat ook dergelijke contracten aan de mededingingstoets moeten voldoen.

c. **Er voor zorgen dat transmissie- en opslagtarieven voldoende prikkelen tot investeringen.**

Investeren in elektriciteitsnetten, aardgasleidingen en gasopslag is een kostbare aangelegenheid. De tarieven die de investeerder mag vragen voor diensten op deze infrastructuur zijn aan regulering onderhevig. Het is dan zaak dat die regulering ruimte blijft bieden voor tarieven die een voldoende prijsprikkel leveren. Als dat niet het geval is, bestaat het risico van onderinvestering in infrastructuur en opslagfaciliteiten hetgeen de voorzieningszekerheid in gevaar brengt. De nieuwe Elektriciteits- en GasRichtlijn moeten aandacht geven aan dit belangrijke punt.

d. **Een betrouwbare partner zijn en voortvarend handelen.**

De overheid zelf dient zich een betrouwbare partner in de markt te tonen. De overheid is ervoor verantwoordelijk dat er sprake is van een stabiele en transparante regelgeving op basis waarvan private investeerders lange termijn investeringen kunnen doen. Daarnaast moeten nationale en lokale overheden natuurlijk zorgvuldig maar ook voortvarend zijn in het afhandelen van procedures rondom infrastructurele investeringen.

4. Diversificatie

Een diverse Europese energiebalans is in het belang van de Europese voorzieningszekerheid. Deze energiebalans is de optelsom van de inkoopportefeuilles van de elektriciteitsproductiebedrijven, de energie-distributiebedrijven en de energie-intensieve industrie. Hiernaast is het brandstofgebruik van de transportsector een belangrijke factor in de Europese brandstofmix. De overheid moet terughoudend zijn om direct in te grijpen in de samenstelling van de Europese brandstofmix. Rechtstreekse ingrepen in aankoopportefeuilles dan wel investeringen in elektriciteitsproductievermogen zijn marktverstoring. De overheid kan echter wel degelijk op een marktconforme wijze bijdragen aan een diverse Europese brandstofmix:

- a. Een toenemend aandeel van **duurzame energie** maakt de Europese energievoorziening meer divers en reduceert bovendien broeikasgasemissies. Duurzame energie verdient dus een krachtig (fiscale) stimulans. Stimulering is te rechtvaardigen door het ontbreken van belangrijke negatieve externe effecten bij duurzame energie.
- b. Omdat **kolen- en kerncentrales** in de toekomst misschien een goed alternatief kunnen zijn voor gascentrales, dient onderzoek naar schonere kolentoepassingen bijvoorbeeld met CO₂-afvang en opslag gestimuleerd en onderzoek naar duurzame oplossingen voor het kernafvalprobleem gecontinueerd te worden.
- c. In de transportsector moeten we onderzoek naar zuiniger aandrijving en naar de verschillende **alternatieven voor de traditionele brandstoffen** stimuleren. Gedacht kan worden aan elektrische voertuigen (met gebruik brandstofcel), compressed natural gas als brandstof en aan schoon fossiele motorbrandstoffen en biobrandstoffen. Wanneer deze alternatieven niet alleen minder tot het broeikas effect bijdragen, maar ook een verbetering geven van andere externe effecten en bijdragen aan diversificatie, moet generiek fiscaal beleid ten aanzien van deze brandstoffen als instrument van energie- en milieubeleid overwogen worden.
- d. Laat de **prijzen** van energie **vrij**. Dit levert in principe een bijdrage aan een diverse energievoorziening, doordat onzekerheid over prijzen leidt tot risicospreiding en daarmee tot een diverse brandstofmix. Het zijn de bedrijven die de risico's moeten blijven dragen, anders dekken ze deze niet af. Maar prijzen hebben vooral ook een signaalfunctie: ze wijzen tijdig op een situatie van schaarste of overcapaciteit. De Californië-crisis is mede ontstaan door onverstandige prijsingrepen van de overheid. Houd prijzen dus ook niet kunstmatig laag door steunverlening en tijdelijke accijnsverlaging.
- e. Tot slot is het aan te bevelen de ontwikkeling van de Europese brandstofmix, inclusief de dual firing capacity te **monitoren**. Indien knelpunten zouden dreigen, kan aanvullend marktconform beleid overwogen worden.

5. Stimuleer duurzame energie en efficiency

Met duurzame energie en energiebesparing snijdt het mes aan twee kanten: het is goed voor klimaat en goed voor voorzieningszekerheid. Het Groenboek bevat daarom terecht initiatieven t.a.v. energiebesparing en stimulering van duurzame energie. Nederland pleit in dit kader voor:

- a. **Invoering van de concept Richtlijn Energiebelasting uit 1997**
Het ontbreken van een geharmoniseerd fiscaal stelsel op energiegebied is een belemmering om te komen tot een krachtiger energiebesparingsbeleid. Dit is reden genoeg om het concept Richtlijn Energiebelastingen te gaan uitvoeren in de EU. Het voorstel van de Commissie om energiesectoren die vroeger van staatswege ondersteuning kregen, nu te belasten en de opbrengst daarvan naar duurzame energie door te sluizen, is niet opportuun en ook niet nodig. Communautaire voorschriften t.a.v. (fiscale) stimulering duurzaam dienen bij voorkeur via de Richtlijn Energiebelastingen te lopen.
- b. **Een voortvarend Europees beleid op het gebied van transportbrandstoffen**
Met convenanten of eventueel met meer dwingende Europese normering moet energiegebruik en CO₂-emissie in transport verminderd worden. Dit geldt voor zowel personenauto's als bestelauto's. Met het oog daarop dient de richtlijn inzake de verbruiksmeting ook van toepassing te worden op laatstgenoemde categorie. Verder kunnen we de introductie van hernieuwbare brandstoffen bevorderen door bijmenging van deze brandstoffen te stimuleren. Nieuwe technologie voor zuinigere motoren moet samen gaan met een geleidelijke introductie van zwavelvrije brandstoffen.
- c. **Een effectief beleid op het gebied van energiebesparing en duurzame energie in gebouwen**
Nederland heeft al ruime ervaring op dit gebied en juicht verhoogde prioriteit van de Commissie toe. Maar gemeenschappelijke doelstellingen (incl. meetmethodes) werken beter dan gemeenschappelijke instrumenten. Laat lidstaten zelf de keuze hoe ze het potentieel aan efficiencyverbeteringen en duurzame energie benutten. Nederland mist overigens aandacht voor het potentieel aan energieverbeteringen op locatieniveau (warmtelevering, koude opslag, etc.).
- d. **Een belangrijke rol voor onderzoek en ontwikkeling**
Duurzame energie heeft nog veel onderzoek en ontwikkeling nodig om een energiebron van betekenis te worden in Europa. Nederland acht internationale samenwerking op dit gebied van groot belang. Het Groenboek geeft overmatig veel aandacht aan nucleaire energie en relatief weinig aan duurzame energie. Ook onderzoek naar de aanwezigheid en winbaarheid van niet-conventionele bronnen binnen het EU-gebied krijgt weinig aandacht, hoewel er voorspellingen van grote voorraden zijn.

6. Handhaaf huidig crisisbeleid

De echte korte termijn risico's bij de energievoorziening liggen in aanvoeronderbrekingen. Het gevaar van een onderbreking in de aanvoer van olie vraagt om beleid ter zake. Vandaar dat IEA-landen verplicht zijn tot het aanhouden van olievoorraden. Dit systeem voldoet en dient dus gehandhaafd te blijven. Er is geen enkele noodzaak om dit systeem aan te passen. Een Europese regeling voor reorganisatie van strategische olievoorraden op communautaire grondslag is niet opportuun. Eind 1998 is de voorraadrichtlijn reeds aangescherpt.

Voor de gasmarkt geldt dezelfde noodzaak om voorzieningen te treffen om aanvoeronderbrekingen op te vangen. Echter, zowel uit een IEA-studie (1995), als uit de Wood Mackenzy-studie (1998), blijkt dat de sector hier zelf uitstekend in voorziet door middel van dual firing capaciteit en eigen noodvoorraden. Op dit punt is daarom geen overheidsbeleid nodig.

Antwoord op de 13 kernvragen:

1

Kan de Europese Unie aanvaarden dat zij steeds afhankelijker wordt van externe energiebronnen, zonder dat het door haar nagestreefde doel, een continue energievoorziening, hiermee in het gedrang komt? Ten aanzien van welke energiebronnen zou men, in voorkomend geval, een invoerbeheersbeleid moeten overwegen? Moet men, in dit verband, de voorkeur geven aan een economische benadering (energiekosten) of aan een geopolitieke benadering (het gevaar van een onderbreking van de energievoorziening)?

De toenemende importafhankelijkheid van de EU is een feit gezien de beschikbaarheid van de verschillende reserves in de wereld. Stimulering van energiebesparing en gebruik van duurzame energie is daarom niet alleen cruciaal voor een duurzame samenleving (zie ook vraag 13), ze verlaagt ook de Europese externe afhankelijkheid en is op de lange termijn in toenemende mate een heel belangrijk antwoord op het voorzieningszekerheidsvraagstuk. Importafhankelijkheid is aanvaardbaar mits de risico's die daarmee samenhangen voldoende zijn geminimaliseerd. Deze risico's doen zich de komende decennia met name voor op de olie- en gasmarkt en zijn van zowel economische als geo-politieke aard. Hierbij is het ene risico bij voorbaat niet bovengeschild aan het andere. Zoals hierboven aangegeven is adequaat Europees beleid in dit geval: verstevig internationale samenwerking in het algemeen en de mondiale markten voor energiedragers in het bijzonder; verstevig de interne markt voor primaire energie en elektriciteit; zorg voor een goed investeringsklimaat binnen en buiten de EU; diversifieer naar energiebron en naar regio van productie en doorvoer, maar doe dit zonder de markten te verstoren; handhaaf tenslotte het huidige crisisbeleid.

2

Is het niet zo dat de totstandbrenging van een steeds verder geïntegreerde Europese interne markt waarin de door één der lidstaten genomen beslissingen in de overige lidstaten doorwerken, een coherent en gecoördineerd beleid op communautair niveau noodzakelijk maakt? Wat zouden de samenstellende onderdelen van een dergelijk beleid zijn en welke plaats zou hier voor de mededingingsregels moeten worden ingeruimd?

Voorzieningszekerheid heeft baat bij een interne markt. Deze spreidt immers leveringsrisico's. Communautair beleid moet erop gericht zijn deze markt zo goed mogelijk te laten werken. Deze werkt pas bij volkomen concurrentie en bij juiste toepassing van de mededingingsregels. Hiervoor zijn er nieuwe richtlijnvoorstellen. Zoals hierboven aangegeven benadrukt Nederland de tekortkomingen van de huidige interne markt: verschillende mate van marktopening in lidstaten; onvoldoende harmonisatie van toegang tot infrastructuur; onvoldoende capaciteit van infrastructuur; verschillend milieu/klimaatbeleid in lidstaten.

Dan zijn er nog de zaken waarvoor de interne markt geen zorg draagt, maar die wel van groot belang zijn voor voorzieningszekerheid. Crisisbeleid is daarom een internationaal gecoördineerde (in IEA-verband) publieke taak.

3

Vormen het belastingstelsel en overheidssteun op energiegebied al dan niet een belemmering voor de mededinging in de Europese Unie? Zou het, gezien het mislukken van de pogingen om de indirecte belastingen te harmoniseren, niet beter zijn het gehele vraagstuk van de energiebelasting op de helling te zetten en daarbij vooral rekening te houden met de doelstellingen op energie- en milieugebied?

Overheidssteun in lidstaten mag de interne markt niet verstoren. Op energiegebied is het slechts toegestaan voor zover het verenigbaar is met artikel 87 van het EG-verdrag. Overheidssteun aan binnenlandse kolenproductie uit hoofde van voorzieningszekerheid is niet nodig, aangezien de internationale kolenmarkt een goed werkende en verspreide markt is. De interne markt heeft baat bij een zekere harmonisatie van milieu- en klimaatbeleid. Energiebelastingen internaliseren negatieve externe milieueffecten van energiegebruik en zijn daarmee een belangrijk instrument voor het milieubeleid. Voorzieningszekerheid heeft ook baat bij deze belastingen, aangezien ze leiden tot energie-efficiency en meer gebruik van duurzame energie. In het kader van een goede werking van de interne markt en een effectief milieubeleid is harmonisatie van energiebelastingen dus noodzakelijk. Nederland ijvert er daarom al jaren voor de concept Richtlijn Energiebelastingen uit 1997 definitief aangenomen te krijgen. Om de nagestreefde doelen op het punt van de energiebelastingen te bereiken is Nederland ook voor een versterkte samenwerking tussen lidstaten in de zin van art. 11 van het EG-verdrag.

4

Wat moet in het kader van een permanente dialoog met de aardolieproducerende landen de inhoud zijn van leverings- en investeringsbevooronderingsakkoorden? Hoe kan men, de betekenis die met name aan een partnerschap met Rusland moet worden toegekend in aanmerking genomen, garanderen dat geleverde hoeveelheden, prijzen en investeringen stabiel blijven?

Permanente dialoog met producerende landen dient de vrije handel met deze landen te verstevigen, zeker daar waar de WTO nog onvoldoende mogelijkheid biedt. Het gaat dan met name om vrijheid en bescherming van buitenlandse investeringen in die landen. Daarnaast moet dialoog en buitenlands beleid gericht zijn op stabiliteit in de betreffende regio's. Voorts bevestigt dialoog de wederzijdse afhankelijkheid van consumenten- en producentenlanden en daarmee de noodzaak tot samenwerken.

Wat betreft Rusland heeft ratificatie door Rusland van het Energiehandvest prioriteit. Dit biedt een goed kader om duurzame energierelaties met Rusland op te bouwen.

5

Zou de vorming van reservevoorraden, welke voor aardolie reeds gerealiseerd is, verder moeten worden doorgevoerd en worden uitgebreid tot andere energievormen, zoals gas of steenkool? Kan worden gedacht aan een meer communautair georiënteerd voorraadbeheer en zo ja, welke doelstellingen moeten daarmee worden nagestreefd en hoe moet dit worden aangepakt? Zou het risico van een fysieke onderbreking van de bevoorrading met energieproducten reden genoeg moeten zijn voor het nemen van maatregelen om toegang tot meer kostbare energiebronnen te verkrijgen?

Het huidige IEA-stelsel van aardoliereserves voldoet om aanvoeronderbrekingen op te vangen. Communautair beleid inzake is alleen denkbaar voor Nederland wanneer dat vraagbeperkende maatregelen betreft. Voor andere energiebronnen geldt: de risico's van aanvoeronderbrekingen van kolen zijn minimaal, aangezien mondiale kolenreserves goed verspreid in meestal stabiele regio's liggen en de kolenmarkt een goed werkende internationale markt is. Aanvoeronderbrekingen van gas kunnen goed worden opgevangen door marktpartijen die daarvoor zelf al hun voorzieningen hebben getroffen. Overheidsbeleid is hier onnodig en waarschijnlijk zeer kostbaar.

6

Hoe kunnen een ontwikkeling en een goede werking worden verzekerd van de energietransportnetwerken in de Unie en de nabuurlanden waarmee zowel een goed functioneren van de interne markt en een continue energievoorziening kunnen worden verzekerd?

Het tekort aan netwerkcapaciteit vormt een bedreiging voor de interne markt. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor de Commissie. In de praktijk moeten vaak private partijen deze netwerken aanleggen en onderhouden. Dat doen ze wanneer overheden en toezichthouders van lidstaten niet ingrijpen in contracten tussen marktpartijen; transmissie- en opslagtarieven voldoende investeringsprikkels meegeven; zich als een betrouwbare en voortvarende partner opstellen. (zie boven onder investeringsklimaat)

Voor energietransportnetwerken buiten de EU zijn initiatieven als het Energiehandvestverdrag zeer waardevol.

7

Voor de ontwikkeling van bepaalde hernieuwbare energiebronnen dient men zich grote inspanningen te getroosten in termen van onderzoek en technologische ontwikkeling, steun voor investeringen en bedrijfsvoering. Zou een gezamenlijke financiering van deze steunmaatregelen geen bijdrage noodzakelijk maken van die sectoren welke aanvankelijk grote steunbedragen voor hun ontwikkeling hebben gekregen en die thans zeer winstgevend zijn (gas, aardolie, kernenergie)?

Duurzame energie heeft inderdaad nog veel onderzoek en ontwikkeling nodig om een energiebron van betekenis te worden in Europa. Nederland acht daarbij internationale samenwerking op dit gebied van groot belang. Huidige onderzoeksprogramma's zouden daarom voor een groter deel, naast energiebesparing, gericht moeten zijn op duurzame energie. In Nederland wordt de exploitatie en het gebruik van duurzame energie generiek fiscaal gesteund, doordat huishoudelijk gebruik van fossiele energie wel en duurzame energie niet belast is. Dit is ook mogelijk op Europese schaal via de Richtlijn Energiebelastingen. Nederland is tegen specifieke sectorheffingen.

8

Aangezien kernenergie een van de thema's is van de discussie over het tegengaan van de wereldwijde klimaatverandering en zelfvoorziening op energiegebied, rijst de vraag hoe de Europese Unie een oplossing kan vinden voor de problemen in verband met de afvalverwerking, de vergroting van de nucleaire veiligheid en het onderzoek naar een nieuwe generatie kernreactoren, waarbij in het bijzonder aan kernversmelting valt te denken?

Productie van kernenergie is een verantwoordelijkheid van ieder land afzonderlijk. Daar horen internationaal afgesproken verplichtingen bij om zorg te dragen voor veiligheid en afvalopslag. Vanwege het klimaatvraagstuk, het voorzieningszekerheidvraagstuk, maar ook de toetreding van landen met kerncentrales, acht Nederland het waardevol om door te gaan, in internationaal verband, met het zoeken naar oplossingen voor het probleem van kernafval en veiligheid (nieuwe generatie kerncentrales). We moeten ons realiseren dat kernfusie echt alleen een optie is voor de lange termijn. De Europese onderzoeksbudgetten voor kernenergie en bijvoorbeeld duurzame energie en besparingen moeten in verhouding zijn.

Met behulp van welke beleidsmaatregelen kan de Europese Unie de voor haar uit het Protocol van Kyoto voortvloeiende verplichtingen nakomen? Wat zou kunnen worden gedaan teneinde het potentieel aan energie-bezuinigingsmaatregelen waarmee zowel onze externe afhankelijkheid kan worden verminderd als de CO₂-uitstoot kan worden teruggedrongen, ten volle te benutten?

De verplichtingen die uit het Protocol van Kyoto voortvloeien verschillen per lidstaat. Ook de opties waarmee lidstaten het beste de broeikasgassen kunnen reduceren verschillen. Daarom stelt iedere lidstaat een eigen pakket van maatregelen vast. Om dit pakket zo effectief en efficiënt mogelijk te laten zijn, streeft Nederland naar een actief gebruik van flexibele instrumenten. Nationaal beleid wint aan kracht wanneer er op Europees niveau afstemming plaatsvindt. Communautair beleid moet in ieder geval zijn: harmonisatie energiebelastingen; energiebesparingsprogramma's; fiscale stimulering duurzame energie. Dat is beleid dat niet alleen het klimaat, maar ook de voorzieningszekerheid ten goede komt.

Kunnen wij een ambitieus programma ter bevordering van het gebruik van biobrandstoffen en andere brandstofsubstituten, waaronder waterstof, ten belope van 20% van het totale brandstofverbruik tegen 2020 blijven implementeren via nationale programma's of moeten wij hiertoe overstappen op gecoördineerde besluiten inzake belasting, distributie en vooruitzichten voor de landbouwproductie?

Hoewel het de vraag is of een aandeel van 20% voor alternatieve brandstoffen in 2020 realistisch is, zijn alternatieve brandstoffen zeker een belangrijke optie voor de toekomst. De meeste daarvan moeten nog verder ontwikkeld worden, voordat ze rijp zijn voor daadwerkelijk gebruik. Samenwerking op het gebied van onderzoek en ontwikkeling is daarom van groot belang. Op het moment van marktintroductie moeten we onder voorwaarden geharmoniseerde belastingvrijstellingen overwegen voor alternatieve brandstoffen met gunstige externe effecten. Het is vervolgens aan marktpartijen om de benodigde investeringen te doen in productie en distributiecapaciteit. Daartoe moet er een goed investeringsklimaat zijn binnen de EU.

Moeten er, wat de energiebezuiniging in gebouwen (40% van het energieverbruik) betreft, of het nu om overheids-, particuliere, nieuwe of te renoveren gebouwen gaat, aanmoedigingsmaatregelen worden genomen, bijvoorbeeld in de vorm van belastingprijken, of zijn hiertoe, in navolging van hetgeen in de sector «grote industriële installaties» is gedaan, eveneens maatregelen van regelgevende aard vereist?

Energiebelastingen prikkelen tot energiezuinig gedrag en energiebesparende investeringen, ook in de gebouwde omgeving. Daarnaast hanteert Nederland minimum energieprestatie-eisen voor nieuwe gebouwen. Regelgeving moet hier niet leiden tot middelvoorschriften, maar tot doelvoorschriften. Zowel energiebelastingen als de regulering zijn effectief gebleken. Studies tonen aan dat er nog veel meer potentie is voor energiebesparing in gebouwen, met name in de bestaande voorraad.

Om het energieverbruik in de transportsector (32% van het totale energieverbruik) te kunnen terugschroeven, moet het toenemende gebrek aan evenwicht tussen weg- en railvervoer (ten nadele van laatstgenoemde) worden gecorrigeerd. Moet dit gebrek aan evenwicht als onvermijdelijk

worden beschouwd of het uitgangspunt vormen voor corrigerende maatregelen, hoe onpopulair deze ook mogen zijn, met name om een rationeel gebruik van de auto in stadsgebieden aan te moedigen? Hoe kunnen een verdere openstelling voor concurrentie en infrastructuurinvesteringen ter verwijdering van knelpunten en intermodaliteit met elkaar worden gerijmd?

Het Nederlandse beleid is niet langer gericht op het bereiken van kwantitatieve doelen voor de omvang van de groei van het verkeer, maar bevat wel een reeks maatregelen die de groei met het oog op de bereikbaarheid en het milieu kunnen afremmen. In het Commissie-memorandum over de herziening van het gemeenschappelijk vervoerbeleid wordt de ongelijke groei tussen modaliteiten duidelijk als probleem beschreven en wordt de oplossing van met name ook congestie in modal shift beleid gezocht. Verschuiving van wegvervoer naar binnenvaart, kustvaart of spoor heeft op voorhand echter weinig of geen positieve effecten voor het milieu, waarbij onder milieu-effecten niet slechts CO₂ wordt verstaan, maar ook luchtverontreiniging en geluid. Ook is het zo dat NL niet op basis van effecten uit het verleden vergelijkt, maar op grond van wat omstreeks 2010 verwacht wordt. De mogelijke milieu-effecten in 2010 van een verschuiving van weg naar spoor zijn dus alleen dan positief als het saldo van weg en spoor in 2010 in totaal minder emissies voor CO₂, luchtverontreiniging (nu vooral het geval bij diesellocomotieven) én voor geluid kent. Nederland is bij goederenvervoer wel voorstander van modal shift waar dat uit oogpunt van benutting van het hele netwerk de beste optie is of waar dat uit veiligheidsoogpunt beter is. In het personenvervoer kunnen het openbaar vervoer en het wegverkeer niet als communicerende vaten gezien worden. Daarom is het Nederlandse beleid gericht op het sturen op de effecten van mobiliteit, waarbij er geen voorkeur is voor welke modaliteit dan ook. De sturing op effecten geschiedt mede op basis van milieudoelstellingen en een bijbehorend maatregelenpakket dat onder meer wordt gevormd door (a) prijsbeleid en betere benutting van bestaande infrastructuur (b) het inzetten op de introductie van Europese emissienormen voor het spoor (lucht én geluid) en de scheepvaart, die tot dusverre achterblijven, alsmede het regelmatig aanscherpen van emissiegrenswaarden voor wegvoertuigen en de specificaties voor brandstoffen. (c) het stimuleren van innovatie om deze emissienormen te realiseren. In het Nederlandse prijsbeleid geldt het principe «de gebruiker/vervuiler betaalt», hetgeen inhoudt dat uiteindelijk alle gebruikers van de infrastructuur moeten betalen naar rato van gebruik en rekening houdend met de milieu- en andere externe kosten. Naast budgettair neutrale variabilisatie en differentiatie van tarieven is het wenselijk om lasten te verhogen als wordt vastgesteld dat categorieën gebruikers hun maatschappelijke kosten niet dragen. Een dergelijke lastenverhoging zal stapsgewijs worden ingevoerd in samenhang met het beleid van de Europese Unie, en mag niet tot maatschappelijk onaanvaardbare marktverstoring leiden. Mede door de nadruk die het witboek op het modal shift-beleid lijkt te gaan leggen, ontstaat de indruk dat het prijsbeleid van de Commissie in de praktijk voornamelijk op het wegvervoer gericht zal zijn. Dit zou niet overeenkomen met de bredere Nederlandse visie op prijsbeleid.

13

Hoe kunnen wij meer gecoördineerde visies ontwikkelen en het lange-termijnperspectief doen postvatten in het denken en handelen van de overheid en de exploitanten om zo naar een duurzaam energievoorzieningssysteem te kunnen evolueren? Hoe kunnen wij ons op onze toekomstige energiekeuzen voorbereiden?

Dit is een heel belangrijke kwestie. Het is goed dat de EC dit aan de orde stelt. Het raakt de kern van de veranderende rollen van overheid en markt-

partijen in een geliberaliseerde energiemarkt. De vraag is hoe we korte termijndoelen, zoals winstgevendheid van bedrijfsactiviteiten, kunnen combineren met maatschappelijke doelen op lange termijn, zoals duurzaamheid. Sterker: de vraag is hoe die korte termijndoelen *dienstbaar* kunnen worden gemaakt aan het lange termijnperspectief.

In Nederland is voor dit vraagstuk de term «transitiemanagement» in zwang. In de kern komt het op het volgende neer: de overheid formuleert, in samenwerking met daartoe bereid zijnde maatschappelijke partijen, een globaal lange termijndoel: «een duurzame energiehuishouding. Vervolgens zoekt de overheid maatschappelijke partijen op, die concrete activiteiten willen ontwikkelen om dat lange termijndoel dichterbij te brengen. Deze partijen zijn vrij in het invullen van hun aandeel in de transitie en in het kiezen van een traject dat daaraan bijdraagt; de overheid gaat niet op voorhand technieken en ideeën aanwijzen of uitsluiten. De overheid faciliteert die partijen door institutionele en andere niet-marktconforme obstakels weg te nemen, maar de nodige investeringen zelf worden zoveel mogelijk aan de marktpartijen overgelaten met bijbehorende bedrijfsrisico's. Overheid en marktpartijen samen rapporteren regelmatig aan de samenleving over de voortgang, successen en mislukkingen, van de concrete initiatieven. Succesvol transitiemanagement vereist internationaal draagvlak. Om de stand van zaken wereldwijd bij te houden, maken transitiepartners gebruik van de kennisnetwerken van wetenschappelijke instituten. Om toekomstige keuzes mogelijk te blijven maken en te voorkomen dat de specificaties van bestaande infrastructuur een belemmering vormen voor het experimenteren met nieuwe energievormen, zorgt de overheid ervoor dat beheerders van energienetten en andere energieinfrastructuur, deze zo flexibel mogelijk maken en houden.